Brussels Ukraine

Review

ДРАКОН ПРОПАГАНДИ. ЯК КОМУНІСТИЧНИЙ КИТАЙ ЗБІЛЬШУЄ СВІЙ ВПЛИВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

МОЛОДІ УКРАЇНЦІ ПРО ТОРГІВЛЮ З РОСІЄЮ: ТАМ ДІЄ «РІШАЛОВО» Й «ДОГОВОРНЯК»

ДЖО ВАНБЕЛЛЬ, ПОЧЕСНИЙ КОНСУЛ УКРАЇНИ В БЕЛЬГІЇ: «Я ХОЧУ ВІДКРИТИ УКРАЇНУ СВІТОВІ»

РІК ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ КРЕМЛЯ - ІНТЕРВ'Ю З ОЛЕГОМ СЕНЦОВИМ ТА СТАТТЯ РОМАНА СУЩЕНКА

ЖОВТЕНЬ 2020

Огляд Україна Брюссель

Brussels Ukraïna Review
Огляд Україна Брюссель

Видання – 1 жовтня 2020
Журнал видається українською та англійською мовами

Онлайн:
www.promoteukraine.org

Видавець:
НУО «Промоут Юкрейн»
www.promoteukraine.org

Адреса редакції:
Велика Житомирська 33,
Кабінет 611
01601 Київ
Україна

Адреса бельгійської НУО «Промоут Юкрейн»:
Фелдстраат 24
1731 Релегем
Бельгія

Емейл:
journal@promoteukraine.org

Головний редактор:
Марта Барандій

Редактори:
Євгенія Коломієць-Людвіг
Наталія Річардсон

Асистент головного редактора:
Нейтан Стормонт

Ілюстрації та верстка:
Анна Черниш-Полторацька

Журнал «Огляд Україна Брюссель» поширюється безкоштовно серед аналітиків, фахівців, лідерів думок, чиновників та політиків України та Європейського Союзу.

Відтворення матеріалів журналу допускається лише з посиланням на Журнал. Думки, висловлені авторами у Журналі, не обов'язково відображають позицію редакції. Лише автор є відповідальним за контент свого матеріалу. Автор відповідає лише за матеріал, наданий мовою оригіналу. Переклад статей зроблений третіми особами на замовлення редакції. Видавець не несе відповідальності за товари і послуги, що рекламуються в публікаціях. Фотографії з відкритих джерел.

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Уже вчетверте ми видаємо журнал «Огляд Україна Брюссель». З кожним номером ми відчуваємо Вашу підтримку й спостерігаємо залучення з Вашого боку. Ми дякуємо Вам за це, адже Ваші статті, прохання про отримання журналів, пропозиції співпраці є для нас зворотним зв'язком. Він свідчить про те, що ми робимо корисну справу. Ваші реакції надихають нас на подальший розвиток і розширення.

У цьому номері ми підготували для Вас три інтерв'ю з відомими та впливовими особистостями, статті українських та іноземних аналітиків, лідерів думок та діячів громадянського суспільства, а також результати опитування про вплив дезінформації на окремого індивіда.

До першої річниці звільнення політичних в'язнів Кремля ми взяли інтерв'ю в Олега Сенцова, а Роман Сущенко підготував присвячену цій тематиці статтю. І звичайно ж, як і у попередніх виданнях, ми робимо загальний аналіз ситуації в Україні сьогодні – економіки та охорони здоров'я, пишемо про вплив і пропаганду Китаю під час пандемії, а також розвиваємо аналітику бізнес-напрямку, аби стати містком обміну інформацією між бізнес-структурами України, Бельгії та ЄС у цілому. Першим, з ким ми поговорили на цю тему, став почесний консул України в Бельгії Джо Ванбелль. Він розкрив нам своє бачення співпраці з Україною через соціальну відповідальність бізнесу. А про популяризацію української культури читайте в цьому номері статтю від Українського інституту.

Бажаємо Вам гарного прочитання!

Марта Барандій

02 Слово Редакції

УКРАЇНА В ЖОВТНІ 2020 – ЕКОНОМІКА

04 Пандемічна економіка України
Інна Крупник

УКРАЇНА В ЖОВТНІ 2020 – ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

08 «SOS! Українська система охорони здоров'я розвалюється!» Катастрофа фінансування системи охорони здоров'я в Україні
Анна Губанова

ПРОЦЕСИ В ЄС

12 Інтернаціоналізація євро як вікно можливостей для України
Вадим Сирота

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ – ІНТЕРВ'Ю

16 Євродепутат Сандра Калнієте: «Для вступу до ЄС Україні потрібні наполегливість, терпіння та рішучість»

УКРАЇНА – РОСІЯ – ЄС

20 Молоді українці про торгівлю з Росією: там діє «рішалово» й «договорняк»

ПОЛІТИЧНІ В'ЯЗНІ КРЕМЛЯ – ІНТЕРВ'Ю

24 Олег Сенцов: «Кояться жахливі речі, і Зеленський цього не розуміє...»

ПРОМОДУМКА ВІД СУЩЕНКА

30 Жорсткі санкції або негайне звільнення політв'язнів неминучі
Роман Сущенко

УКРАЇНА І СВІТ

34 У Білорусі не Майдан, але єдиний шлях для неї – боротися за гідність
Артем Кизим

ТЕМА НОМЕРА

38 Дракон пропаганди. Як комуністичний Китай збільшує свій вплив під час пандемії
Степан Назаренко

ОПИТУВАННЯ – ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

42 Звіт за результатами онлайн-опитування щодо ставлення україномовної аудиторії до проявів дезінформації в різних інформаційних ресурсах та її впливу на ухвалення рішень

КОМУНІКАЦІЇ

48 Завоювання довіри у неспокійні часи – політичний PR у Східній Європі
Крістіан Шпар

УКРАЇНА-БРЮССЕЛЬ

54 Мовна політика Бельгії: уроки для України
Оксана Булда

УКРАЇНА-БРЮССЕЛЬ: БІЗНЕС І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ - ІНТЕРВ'Ю

58 Джо Ванбелль, Почесний консул України в Бельгії: «Я хочу відкрити Україну світові»

БІЗНЕС І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

62 Клубний діловий рух в Україні
Сергій Гайдайчук

ІНОЗЕМНИЙ ЕЛЕМЕНТ

66 Україна як друга батьківщина: лише трохи статистики та багато особистих історій іноземців в Україні
Інна Крупник

КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ

72 Про стратегію Українського інституту

ПАНДЕМІЧНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

ПАНДЕМІЧНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

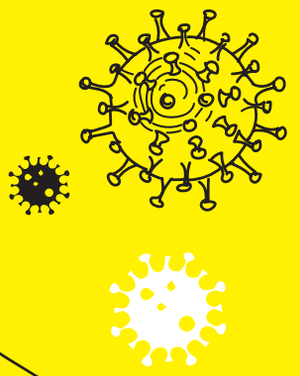

ІННА КРУПНИК, ПОЗАШТАТНА ЖУРНАЛІСТКА, ОГЛЯДАЧКА ТА КОПІРАЙТЕРКА. ПОНАД 15 РОКІВ ДОСВІДУ РОБОТИ В МАРКЕТИНГУ ТА РЕКЛАМІ ЯК У ШТАТІ СИСТЕМНИХ КОМПАНІЙ, ТАК І В ЯКОСТІ ВІЛЬНОГО МАРКЕТИНГ-ПІДПРИЄМЦЯ. СФЕРИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ: НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ, РЕФОРМИ, ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ, КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ, МІКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ. УЧАСНИЦЯ КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУМІВ ТА СЕМІНАРІВ З ПИТАНЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ.

12 березня в Україні був введений карантин, який то посилювали, то послаблювали. З 22 травня українці більш-менш постійно працюють і живуть в умовах послабленого карантину, але не в умовах послабленості сили самої пандемії. Нами ще досі не пройдено пік захворюваності, і щодня реєструється зростання кількості нових хворих.

І остання пандемія коронавірусу, і попередні пандемії грипу, починаючи від сумнозвісної пандемії 1918 року, відбуваються в декілька хвиль. Технічно перша, друга хвиля та повторні піки протягом періоду пандемії відрізняються, але проблема залишається: хвороба повертається, інколи з новою силою. На питання «як запобігти наступним хвилям зараження» дає відповідь епідеміологічне моделювання, яке розглядає соціальну поведінку, політику охорони здоров'я, появу групового імунітету тощо. На питання «які саме економічні наслідки пандемії і як саме переживає національне бізнес-середовище» узагальнено спробуємо відповісти в цьому матеріалі.

У відносних цифрах вплив пандемії коронавірусу на економіку України не виглядає аж надто серйозним. Другий квартал 2020 року ми закінчили з падінням лише в 11% ВВП, за даними інфляційного звіту НБУ. При цьому, на думку більшості економічних експертів, ВВП України у річному підсумку 2020 через пандемію скоротиться на 6-7%. І це оптимістичний сценарій (песимістичний – 11%), до якого рухається економіка завдяки вчасному зняттю карантинних обмежень.

Для порівняння, станом на початок осені 2020 року міцна господарська економіка Німеччини «впала» майже так само як і економіка України, у США відстежується падіння на 32%, в Іспанії – на 18,5%, Франції – на 15%. 6-7% прогнозованого падіння ВВП від НБУ, звісно, дещо відрізняються від 8,2% падіння у прогнозах МВФ для України.

Традиційно, як у докризові часи, так і зараз двигуном національної економіки здебільшого є експорт і зовнішні вливання, а не внутрішнє споживання. В українській економіці дуже слабо розвинені галузі, орієнтовані на виробництво споживчих товарів для внутрішнього ринку. Тут варто зазначити, що найбільших збитків зазнали сектор послуг (готельно-ресторанний бізнес, фітнес-центри), галузь транспортних перевезень, зокрема авіаперевезення, будівництво, роздрібна торгівля та промисловість, найменше – аграрний сектор та металургія. Як не дивно, наша сировинно-орієнтована економіка вчергове врятувала нас від глибинної кризи. Зовнішні чинники й цього разу посприяли економіці. Падіння цін на сировину на світових ринках було значним, але різниця в цінах на метал та зерно, які ми експортуємо, та на газ і нафтопродукти, які ми імпортуємо, виявилося на нашу користь. Опосередковано допомогла не впасти глибше й замкненість української економіки: наша промисловість не так сильно постраждала від руйнування світових логістичних ланцюжків (як приклад – дефіцит поставок вузлів чи складових із Китаю на європейські підприємства).

Додає незначного, але все ж таки оптимізму торгове сальдо (баланс імпорту й експорту): у 2 кварталі в нас жирний плюс (профіцит у майже 5 млрд доларів). На щастя, обнадійливі, а не сумні рекорди в 2019/2020 маркетинговому році поставив експорт зернових – 57,2 млн тонн/рік (на 6,8 млн. т більше за аналогічний показник минулого року) та експорт соняшникової олії. Імпорт упав у сегменті транспортних засобів, великої побутової техніки, промислового обладнання, обладнання для «зеленої» енергетики, деяких промислових товарів. Причина такого падіння – просідання попиту як із боку бізнесу, так і з боку споживачів. На думку експертів, українська кризова модель дуже нагадує модель Великої депресії у США в 30-х роках: водночас і дефляція (падіння цін), і зниження рівня зарплат, і невідповідна індексація пенсій, і зниження рівня заощаджень населення.

"На питання «як запобігти наступним хвилям зараження» дає відповідь епідеміологічне моделювання, яке розглядає соціальну поведінку, політику охорони здоров'я, появу групового імунітету тощо.

Найбільших збитків зазнали сектор послуг (готельно-ресторанний бізнес, фітнес-центри), галузь транспортних перевезень, зокрема авіаперевезення, будівництво, роздрібна торгівля та промисловість, найменше – аграрний сектор та металургія.

Економіст, експерт Інституту Growford **Олексій Кущ** наголошує: *«1 місяць жорсткого карантину обійшовся країні у 2% ВВП чи до 100 млрд грн у грошовому еквіваленті ВВП. Послаблення карантину не сприяло повному відновленню ВВП, бо було «замулювання» економіки – тупцювання на місці. Іншими словами, через масове збанкрутіння підприємців, падіння цін на сировинних ринках тощо наша економіка не має резервних механізмів зрушити саму себе з місця»*.

Кількість відкритих вакансій, за даними сайту Work.ua, у пікові квітень-травень карантину зменшилася до 31 тис./26 тис. із 65 тис./61 тис. у квітні-травні 2019 відповідно. Це більше, ніж удвічі. Окрім впливу на легальний ринок праці, пандемія вдарила і по тіньовій зайнятості. Багато хто вимушений був сидіти вдома власним коштом, а дехто взагалі втратив роботу. Рівень безробіття, згідно з останнім Інфляційним звітом НБУ за липень 2020 року, до кінця цього року зросте з 8% до 10% (реальні показники з урахуванням прихованого безробіття – 15-17% працездатного населення в піку 8,2% у 2019 році). Зниження цін, відсутність дешевого фінансування та нечіткі горизонти прогнозування в кризу демотивують бізнес нарощувати виробництво, відкривати нові майданчики та створювати нові робочі місця. Невизначеність щодо подальших перспектив трудової діяльності обмежувала активність працівників щодо пошуку нового місця роботи.

Окрім макроекономічних оцінок ринку праці, цікавими є оцінки впливу коронавірусу на такі елементи бізнесу, як актуальна бізнес-культура та бізнес-середовище. Так, на думку провідного експерта ринку праці, засновника рекрутингової агенції «Борщ – Рекрутинг Майбутнього» **Сергія Марченка**, *«якщо відкинути економічні показники, про які вже написано дуже багато, найбільше пандемія вплинула на бізнес-культуру. Ще якихось 10 років тому навіть малий бізнес складно було уявити без костюма, краватки, шкіряного портфеля. Останніми роками ми вже звикли до того, що CEO найбільших компаній країни дають інтерв'ю у футболках і джинсах. Пандемія і масова віддалена робота призвели до того, що тепер ці CEO не просто ведуть перемовини у футболках, а ведуть перемовини у футболках зі своїх кухонь, диванів, балконів. І якщо раніше неправильний колір краватки вважався катастрофою та порушенням етикету, тепер нікого не хвилюють коти, діти чи родичі в кадрі. Виявилося, що бізнес-лідери не якісь там інопланетяни, а звичайні люди. Також виявилося, що цілком можливо поєднати серйозність намірів бізнесмена й те, в чому він одягнений та де в нього офіс. Бізнес став менш пафосним та більш справжнім. Усі зайві атрибути статусності знецінені. Натомість значення має, хто ти є і який ти даєш результат»*.

Падіння цін на сировину на світових ринках було значним, але різниця в цінах на метал та зерно, які ми експортуємо, та на газ і нафтопродукти, які ми імпортуємо, виявилося на нашу користь.

На думку **Олексія Куща**, найбільше постраждала сфера послуг – критичний сектор економіки в Україні, частка якого – 60% у структурі ВВП. Найменше в Україні постраждали флагманські експортоорієнтовані галузі – аграрна (за винятком дрібних фермерів, які страждали від звуження ринку збуту своєї продукції) та чорна металургія, де ціни на метал зберігаються на відносно високому рівні. В Україні константа експортних надходжень, яка не залежить від карантинних обмежень, і є тим чи не єдиним ресурсом, що витягує національну економіку та зберігає макроекономічну стабільність. Негативним наслідком впливу пандемії експерт вважає специфічний стан справ із тіньовою економікою, яка за різними оцінками становить у нас від 40% до 60%. Якщо в попередні кризи саме завдяки тіньовому грошовому буферу вдавалося легко долати кризові наслідки, то в цю кризу державні рішення почали напряму впливати на тіньовий сектор, намагаючись контролювати його. Удар карантину по тіньовій економіці цього разу був значно сильнішим, ніж вплив на офіційну економіку.

«*Найкращою версією кризової політики уряду могла б стати, але не стала, антициклічна економічна політика та антициклічна політика зайнятості: бізнес скорочує інвестиції та робочі місця – держава, навпаки, їх створює. Але порятунок економіки обмежили інвестиціями у «Велике дорожнє будівництво». І хоча це важливий елемент, але ніяк не ключовий на цьому етапі подолання кризи в глобальному контексті*», – заявив **Олексій Кущ**.

Пакет допомоги, виділений Україні європейськими партнерами, недостатній для подолання наслідків пандемії в такій великій країні, як Україна. Варто також врахувати, що станом на початок серпня 2020 року з 66 млрд грн антикоронавірусного фонду 35 млрд грн витратили на «дороги». Ще 2,5 млрд віддали поліції. На боротьбу з безробіттям залишили всього 7 млрд грн, а на медицину, тобто за прямим цільовим призначенням, спрямували 16 млрд грн (1/4 частину). Тож вельми незначні кошти пішли на реанімування економіки, зокрема на компенсування дефіциту населення та бізнесу.

«*Наразі в Україні ми маємо одну з найжорсткіших карантинних моделей та одну з найслабших компенсаторних моделей для відновлення втрат бізнесу*», – резюмує **пан Олексій**.

Реальне економічне зростання багатьом країнам прогнозують на 2021 рік, однак найімовірніше це стане лише відновленням того втраченого потенціалу, який держави мали до пандемії. Стримані прогнози схиляють нас до того, щоб готуватися до затяжної кризи й не плекати марних надій на швидке відновлення. ВВП України навряд чи зростатиме швидше за світову економіку, особливо з урахуванням нашої залежності поки що від зовнішніх ринків.

Наші базові галузі (металургія, агросектор, енергетика, будівництво) хоч і перебувають у негативній зоні за результатами I кварталу 2020 (порівняно з I кварталом 2019), швидше за все, справлять позитивний ефект на економічну динаміку, оскільки пом'якшать падіння ВВП. В інших секторах, зокрема легкій та хімічній промисловості, транспортному комплексі тощо, очікується набагато глибше падіння.

Багато країн уже зараз готують власні стимулювальні та амортизаційні пакети заходів у розмірі 20-25% ВВП (10-15% – у країнах другого ешелону). Резервний фонд України, з якого виділяються кошти на подолання наслідків пандемії, сформований на рівні приблизно 1,5% ВВП. І цього замало, враховуючи факт використання того самого фонду на нейтралізацію наслідків повені на Прикарпатті влітку цього року. Варто економічним експертам частіше нагадувати уряду й НБУ про розробку нових синергетичних моделей дій в умовах кризи.

"Зниження цін, відсутність дешевого фінансування та нечіткі горизонти прогнозування в кризу демотивують бізнес нарощувати виробництво, відкривати нові майданчики та створювати нові робочі місця.

«SOS! УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я РОЗВАЛЮЄТЬСЯ!» КАТАСТРОФА ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

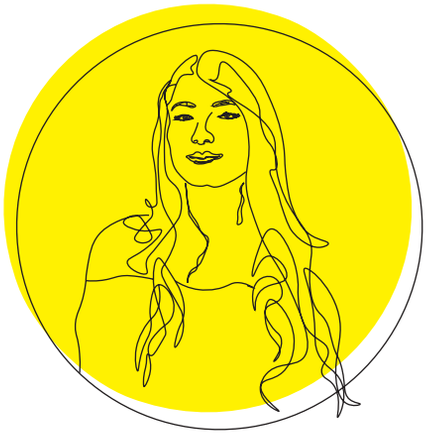

АННА ГУБАНОВА, ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, БІЗНЕС-ШКОЛА VLERICK, БРЮССЕЛЬ.

«SOS» розшифровується як «врятуйте наші душі», що зараз є досить актуальним, оскільки охорона здоров'я в Україні точно не допоможе зберегти фізичне здоров'я. Україна досягає значного прогресу у галузі IT-послуг, у сільському господарстві, в оборонній та аерокосмічній промисловості, однак один із найважливіших секторів економіки країни постійно відстає – охорона здоров'я. Наприклад, у відповідь на глобальну пандемію, український уряд підрахував кількість апаратів штучного дихання, і в Харківській області, одному з найбільших регіонів країни, кількість апаратів ШВЛ у державних лікарнях на початок пандемії ледве досягла 20. Цей результат викрив систему корупційного проведення тендерів в Україні, де уряд закуповує обладнання у постачальника, який пропонує найбільший хабар. Жоден постачальник не запропонував гідного хабара – апарати для державних лікарень не купуються. Повсюди у світі лікарі, які беруть участь у лікуванні хворих на COVID-19, постійно повідомляють про відсутність ліків та захисних засобів. Однак саме Україна має високі показники незахищеності медичного персоналу від коронавірусу – із початку березня понад 15 566 медичних працівників отримали позитивні тести на COVID-19. Це приблизно 8.5% усіх випадків захворювання на коронавірус в Україні станом на вересень 2020 р. В Італії, яка серйозно постраждала від вірусу й де кількість випадків захворювання вдвічі більша, ніж в Україні, відсоток випадків серед медичного персоналу порівняно з Україною – 10,5% від усіх випадків. Уряд пропонує медичним працівникам відшкодування в розмірі 360 доларів США, а лікування COVID-19 в Україні коштує мінімум 900 доларів (згідно з оглядом ВООЗ «Україна: Чи можуть люди дозволити собі платити за медичне обслуговування?»). Але ця стаття має на меті не критику, а аналітику. Які основні проблеми української системи охорони здоров'я? І, головне, що ми можемо зробити для сприяння позитивним змінам у сфері державних медичних послуг?

В українських ЗМІ тема охорони здоров'я в країні, як правило, обговорюється з точки зору комплексної реформи, яка проводиться з 2015 року. Вона спрямована на боротьбу з корупцією, забезпечення доступу до безкоштовного медичного обслуговування, високоякісного обладнання, ліків, видатних фахівців із найкращими академічними кваліфікаціями та найвищими моральними чеснотами. Здається, це звучить на кшталт обіцянок Берні Сандерса? На жаль, якщо такі утопічні погляди здаються безглуздими в США, де медсестра та хірург щорічно заробляють 72 000 і 400 000 доларів відповідно, то ці обіцянки здаються просто казкою в Україні, де медсестра та хірург щорічно заробляють 1 500 і 2 600 доларів відповідно.

"Уряд пропонує медичним працівникам відшкодування в розмірі 360 доларів США, а лікування COVID-19 в Україні коштує мінімум 900 доларів.

У Бельгії, як і в Україні, функціонує державна система охорони здоров'я, а зарплата медичних працівників приблизно дорівнює зарплаті медпрацівників у США. Окрім інвестування у високоякісну освіту, країни ЄС та США забезпечують належну оплату праці медичних працівників, а отже, їхня медична система залучає найталановитіших професіоналів, які мотивовані якісно виконувати свою роботу та не зацікавлені в корупційній діяльності. Саме це насамперед потрібно засвоїти Україні, і ці кроки мають стати основою реформи охорони здоров'я.

Роками освітня система України намагається забезпечити достатньо висококваліфікованих спеціалістів-медиків. Однак перспектива складного навчання протягом 10 років, яке в кінцевому підсумку завершиться тим, що студенту потрібно буде заплатити немалу ціну, щоб отримати посаду початкового рівня в інтернатурі, не зовсім приваблює молодь. За словами опитаних випускників 2020 року Київського медичного університету, щоб бути зарахованим в інтернатуру гінекологічного відділення, потрібно заплатити хабар близько 40 000 доларів США. Крім того, після завершення навчального процесу молодого фахівця швидше за все очікує низькооплачувана посада в державній клініці. Інтернам, які беруть участь у лікуванні COVID-19, обіцяють підвищення заробітної плати на 50%. Але виплата нараховується лише відповідно до годин зміни інтерна, а не відповідно фіксованої заробітної плати. Зараз погодинна ставка для лікаря-інтерна в кардіологічному відділенні становить 12 гривень на годину або 0,43 долара. Збільшення ставки на 50% не компенсує багаторічну студентську працю чи ризик зараження коронавірусом. Відсутність стимулу для молодих працівників зрештою призводить до надзвичайно низької кількості досвідчених фахівців, які проходять підготовку в цій галузі. Статистика ВООЗ доволі жорстка: спеціалісти медичної сфери виходять на пенсію швидше, ніж нове покоління фахівців буде готове задовольнити попит численних потреб у медичних послугах. Ця проблема потребує термінового вирішення – впровадження європейської системи підвищених заохочувальних стипендій та гідної оплати праці молодих лікарів має стати звичною практикою.

Однак основним недоліком української державної медичної системи є підхід уряду. Зрештою, усунення симптомів проблеми, а не сприяння фундаментальним змінам у самій системі, є типовим підходом корумпованих урядів до формування політики. Перш ніж боротися з неефективністю та корупцією на поверхні, серед медичних працівників, політикам насамперед слід розв'язати головне питання – корумповані державні органи. Хоча питання корупції, популізму та залежності від олігархів є гомеостатичними процесами, від яких залежать українські урядові органи, одним з аспектів, який можна змінити для кращого функціонування системи охорони здоров'я, є механізм її фінансування.

Спосіб ведення бухгалтерського обліку витрат урядом – ось, що справді робить послуги охорони здоров'я доступними. Система обліку витрат – це система реєстрації, аналізу та розподілу витрат на окремі послуги, що надаються пацієнтам (наприклад, ліки, процедури, тести, кімната й харчування). Організації, які не мають системи обліку витрат, покладаються на елементарні методи, такі як співвідношення витрат до оплати. Така система працює в Україні протягом десятиліть, коли мізерний бюджет на охорону здоров'я (історично близько 4-5% ВВП) розподіляється між сотнями лікарень і за кількістю стаціонарних ліжок на одну лікарню. Проблема такої системи полягала у величезній кількості обтяжливих для бюджету закладів охорони здоров'я – результат загальноприйнятої в Україні практики, коли будівництво нової державної клініки чи лікарні дозволяє місцевій владі відкрити новий канал хабарів через завищені тендери на будівництво та обладнання.

Міністерство охорони здоров'я України заявляє, що ключовим фактором для трансформації системи охорони здоров'я держави в рамках поточної реформи є розробка нового принципу фінансування – принципу «гроші йдуть за пацієнтом». На офіційному сайті міністерства пояснюється: «Держава відтепер буде виділяти гроші на конкретні потреби пацієнта, а не фінансувати лікарні, лікарів та стаціонарні ліжка». Зараз фінансування медичних закладів залежить або від кількості контрактів, які пацієнти підписують з кожним лікарем, або від історичних даних про кількість невідкладних випадків на одну лікарню. Хороша новина полягає в тому, що тепер лікарні не будуть отримувати фінансування, якщо у них не буде пацієнтів, що дозволить зайвим закладам охорони здоров'я природним чином припинити функціонування через низький попит на їхні послуги, а також надасть можливість більше фінансувати медичні заклади, які мають попит.

Спеціалісти медичної сфери виходять на пенсію швидше, ніж нове покоління фахівців буде готове задовольнити попит численних потреб у медичних послугах.

Однак проблема, пов'язана з новою системою фінансування, полягає в тому, що зараз Україна витрачає лише близько 6,9% ВВП на охорону здоров'я, що складає 210 доларів США щорічних витрат на охорону здоров'я на душу населення у 2019 році. Щоб відповісти на питання, чи достатньо цього для забезпечення добробуту кожного українця, який потребує медичних послуг, давайте як приклад розглянемо вартість однієї з найпростіших і найпоширеніших операцій – видалення апендициту. Загальна вартість матеріалів, необхідних для хірургічного втручання, становить мінімум 730 доларів США (без вартості роботи). Сума у 210 доларів, яку український уряд виділяє кожному громадянину, не покриває навіть вартість такої простої процедури. Не кажучи вже про іншу поширену операцію – шунтування серця (АКШ), яке проводиться у випадках серцево-судинних захворювань (ішемічна хвороба серця, інфаркт або інсульт, наприклад). За статистикою ВООЗ, проблеми зі здоров'ям серцево-судинної системи є найпоширенішою причиною смерті в Україні та світі. Вартість матеріалів для такої операції коливається від 3 750 до 12 600 доларів США. 210 доларів, що передбачені бюджетом на людину, взагалі недостатньо для того, щоб забезпечити навіть найпоширеніші медичні послуги кожному громадянину, не кажучи вже про гідну оплату медичного персоналу. Для порівняння, щорічні витрати на охорону здоров'я у ЄС складають у середньому 3 600 доларів на душу населення. Тож відсоток ВВП, який виділяється на охорону здоров'я в Україні, треба значно збільшити, але якщо бюджет цього не дозволяє, Україні нарешті слід відмовитися від утопічної мрії про безкоштовне медичне обслуговування та дозволити лікарням виставляти пацієнтам рахунки за витрати на лікування, які уряд не може покрити.

Підсумовуючи, зазначимо: якби уряд України допустив більш фундаментальний вплив євроінтеграції на систему охорони здоров'я України, якби міжнародні стандарти застосовувались не лише до бюрократичних процедур, але й до способу оплати праці медичних працівників, до механізмів освіти та фінансів, якість медичних послуг значно зросла б, а корупція зазнала б значного спаду.

Відсоток ВВП, який виділяється на охорону здоров'я в Україні, треба значно збільшити, але якщо бюджет цього не дозволяє, Україні нарешті слід відмовитися від утопічної мрії про безкоштовне медичне обслуговування та дозволити лікарням виставляти пацієнтам рахунки за витрати на лікування, які уряд не може покрити.

ПРОЦЕСИ В ЄС

ВАДИМ СИРОТА, НЕЗАЛЕЖНИЙ БАНКІВСЬКИЙ ЕКСПЕРТ І ПОСТІЙНИЙ АВТОР СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО БЛОГУ KENNAN INSTITUTE ТА УКРАЇНСЬКИХ ДІЛОВИХ ВИДАНЬ ІЗ ПИТАНЬ ФІНАНСІВ І БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ. РАНІШЕ ПРАЦЮВАВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ БАНКУ УКРАЇНИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ. КАНДИДАТ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК, ЙОГО ДИСЕРТАЦІЯ ПРИСВЯЧЕНА АСПЕКТАМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКИМИ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ.

З моменту свого створення грошова одиниця Європейського Союзу містила відому в економічній теорії опцію «міжнародних грошей». Експерти Європейського центрального банку навіть здійснювали власні оцінки міжнародної ролі євро, відповідно до яких пік його «інтернаціоналізації» припадає на 2005 рік. Проте творці євро, ймовірно, свідомо уникали цього: такий статус має наслідком ряд обтяжливих зобов'язань, зокрема неформальні обов'язки наднаціонального центрального банку. Успішний досвід «хрещеної матері євро» – німецької дойчмарки – свідчить про здатність успішно зайняти свою нішу у світі фінансів без такої відповідальності перед глобальною спільнотою. Не додавала аргументів прихильникам **«інтернаціоналізації євро»** боргова криза 2010-2012, котра розкрила фундаментальні суперечності, закладені під час створення Європейського монетарного союзу (конфлікт між спільною грошово-кредитною та окремими фіскальними політиками країн-учасниць).

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЄВРО ЯК ВІКНО МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЄВРО ЯК ВІКНО МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

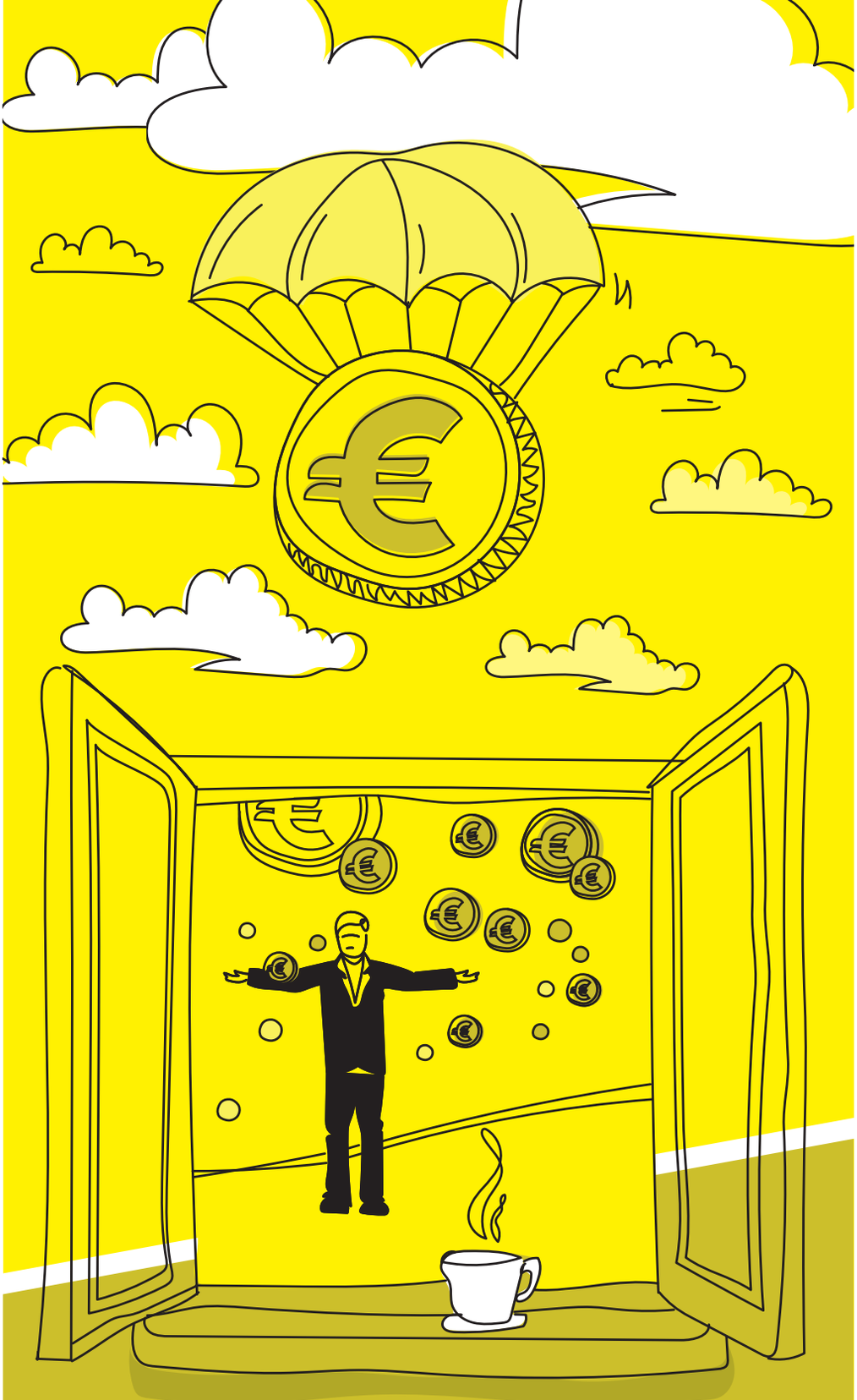

Але приблизно у 2017-2018 роках керманичі ЄС були вимушені більш критично переоцінити своє ставлення до ідеї інтернаціоналізації євро. Сполучені Штати Америки відверто почали зловживати тим, що долар має статус міжнародної резервної валюти, зробивши це основою для активного застосування санкцій. За оцінками експертів відомого видання The Economist, «використання США власної валюти та фінансової системи як зброї примусило багаті країни та світ, що розвивається, розпочати пошук альтернатив». У цьому контексті можна розглядати презентацію Єврокомісією 5 грудня 2018 року низки заходів, спрямованих на «підвищення ролі євро у світі, який швидко змінюється». Безперечно, такий план дій варто розглядати разом із кроками щодо відновлення економіки ЄС після коронавірусної кризи та підвищення її продуктивності, щодо створення повноцінного банківського союзу та згладжування макроекономічних дисбалансів між різними учасниками євроінтеграційного проєкту. Однак політика інтернаціоналізації євро, з великою ймовірністю, перебуватиме у топпозиціях порядку денного об'єднаної Європи у найближчі роки.

Можна припустити, що на фоні коронавірусної кризи буде простежуватися уповільнення глобалізації та певна регіоналізація світової економіки. У таких умовах інтернаціоналізація євро може стати потужним інструментом для посилення ролі ЄС як важковаговика у світі глобальних фінансів.

Україна може отримати відчутні матеріальні бонуси від такої політики керманичів європейської економіки. Звісно, головною валютою в її специфічній економіці є американський долар. Супутня доларизація – джерело загроз для фінансової стабільності, як публічних фінансів, так і бізнесу й окремих домогосподарств. Проте слід наголосити, що серед місцевого політичного бомонду визріває розуміння перспектив посилення ролі євро в економіці та фінансовій системі України.

Так, відчуваючи післясмак неконтрольованої девальвації гривні (національної грошової одиниці) у грудні 2008 року Григорій Немиря, тодішній віцепрем'єр-міністр України з питань європейської інтеграції, відверто заявив, що «варто стратегічно зробити вибір на користь євро», наголосивши на негативних наслідках прив'язки економіки тільки до американської валюти.

У травні 2017 року Рада Національного Банку України констатувала «початок фундаментальних економічних передумов для використання євро як основної іноземної валюти» для проведення торговельних розрахунків з іншими країнами.

Варто зазначити, що для таких заяв існує реалістична економічна основа. Зокрема, за підсумками 2019 року ЄС залишався найбільшим торговельним партнером України: обсяг експорту становив $ 20,75 млрд (33 % від загального експорту), а величина імпорту – $ 25 млрд (37 % від загального імпорту). Зрозуміло, що суттєва частина розрахунків за такими багатомільярдними торговельними потоками здійснюється в євро. Крім функцій *засобу платежу*, європейська валюта, як і будь-які гроші, виконує інші функції. Вона може слугувати розрахунковою одиницею *(unit of account)*, що використовується для обліку вартості товарів та послуг або для вимірювання випущеного обсягу боргових зобов'язань (зокрема державних боргових), створених фінансових активів. Наприклад, станом на 30 червня 2020 р. за даними Міністерства фінансів України частка євро у структурі державного та гарантованого боргу України становила 13 %. За оцінками Національного інституту стратегічних досліджень, за станом на 1 квітня 2019 р. євро був також серед поширених валют банківського кредитування: його частка в загальному кредитному портфелі українських банків становила 9 %. З іншого боку, європейська грошова одиниця є засобом накопичення багатства *(store of value)*, зокрема як резервна валюта центральних банків. Так, за станом на 1 січня 2020 р. частка євро у структурі золотовалютних резервів НБУ складала 10 %. Отже, можна зробити висновок, що, попри відносно другорядну роль щодо долара США, євро досить активно використовується в економіці та фінансовій системі України, маючи при цьому колосальний потенціал для посилення своєї ролі.

Звичайно, Україна не може позитивно вплинути на завершення формування банківського союзу в ЄС. Проте керманичі європейського економічного блоку мають на власному порядку денному низку заходів, спрямованих на поглиблення інтернаціоналізації євро, реалізація яких може бути дуже корисною для України. Враховуючи викладене, на рівні двосторонніх економічних відносин Україна-ЄС можна виокремити такі заходи, що сприятимуть інтернаціоналізації євро:

- з урахуванням активних торговельних відносин між ЄС та Україною потрібно розробити систему економічних стимулів **для поширення розрахунків у євро** між учасниками такої торгівлі. Аналогічний крок буде логічним для інвестицій, що здійснюються з Європейського Союзу. Корисним у цьому плані може стати активізація програм кредитування малого та середнього бізнесу, фінансування інфраструктурних проєктів та заходів із підвищення енергоефективності. Провідну роль тут можуть відігравати європейські фінансові інститути розвитку (ЄБРР і ЄІБ), котрі мають якісну експертизу та глибоке знання специфіки економіки України;

■ Україна має активізувати **випуск боргових зобов'язань, номінованих у євро**. Після різноманітних програм кількісного пом'якшення європейські ринки відчули вплив багатомільярдних фінансових ін'єкцій, що номіновані у спільній євровалюті. Український бізнес та держава мають унікальну можливість залучити ці кошти майже під нульову процентну ставку. Це дозволить, зокрема, рефінансувати зовнішні боргові виплати, номіновані в доларах США, пік виплат за якими припадає на найближчі роки, створюючи потенційну загрозу фінансовій стабільності країни. Так, відповідно до календаря платежів за зовнішньою заборгованістю в іноземній валюті станом на 1 квітня 2020, що складений фахівцями НБУ, українські підприємства, центральний банк і банки мають виплатити приблизно $ 32 млрд у 2020-2021 роках;

■ створення **загальноєвропейських безпечних активів (safe assets)** є першочерговим завданням під час інтернаціоналізації євро. Маються на увазі фінансові активи, що несуть мінімальний ризик настання фінансових збитків, інвестування в які може забезпечити збереження інвестицій (як правило, облігації уряду). На жаль, під час боргової кризи 2010-2012 очевидною стала проблема «порочної петлі» *(doom loop)*, яка є протилежна до вищеописаної за своїм економічним змістом. Це ситуація, при якій європейські банки інвестували та мають на балансах державні цінні папери, які, за умови переддефолтного стану країн-емітентів, замість захисту від ризиків генерують потенційні збитки для фінустанов. Можна спрогнозувати, що попит на такі безпечні активи буде надзвичайно високим в Україні й такі інвестиції можуть стати цивілізованою альтернативою виведення коштів в офшорні юрисдикції;

■ для захисту від збитків через курсові коливання на валютному ринку українська фінансова система потребуватиме забезпечення пропозиції євровалюти шляхом **застосування механізму валютних свопів центральних банків**. Принципом роботи такого фінансового інструмента є надання на певний проміжок часу в користування певної суми валюти в обмін на іншу валюту: після завершення цього строку відбувається зворотний обмін валют за новим курсом. З урахуванням того, що в цьому випадку сторонами такої валютообмінної операції є центральні банки, що друкують свої національні валюти та керують золотовалютними резервами, таким шляхом можна забезпечити достатній обсяг бажаної валюти на ринку окремо взятої країни. Відповідно до оцінок видання The Economist, на цьому етапі Федеральна резервна система США, щоправда, без великого бажання, виконує функції світового центрального банку шляхом надання таких доларових валютних свопів (зокрема чотирьом країнам, що розвиваються: Бразилія, Мексика, Сингапур, Південна Корея). Станом на кінець березня 2020 року десять центральних банків застосували валютні свопи на загальну суму $ 440 млрд. Для України потенційна можливість такої фінансової підтримки від ЄЦБ буде суттєвим аргументом на користь сприяння посиленню інтернаціоналізації євро.

Підсумовуючи викладене, можна припустити, що на фоні коронавірусної кризи буде простежуватися уповільнення глобалізації та певна регіоналізація світової економіки. У таких умовах інтернаціоналізація євро може стати потужним інструментом для посилення ролі ЄС як важковаговика у світі глобальних фінансів. Україна, яка є найближчим сусідом Європейського Союзу, може отримати багато користі від такого вектору європейської політики. Першочерговим завданням є розуміння топпосадовцями України взаємної вигоди від такого співробітництва для обох сторін, його здатності чітко сформулювати програму заходів та реалізувати практичні кроки із її втілення в життя. Нове керівництво Національного банку України (місцевий центральний банк) потенційно може стати основним провайдером інтернаціоналізації євро в Україні, яка має всі перспективи стати успішним прикладом кооперації на «win-win» принципах.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ – ІНТЕРВ'Ю

ЄВРОДЕПУТАТ САНДРА КАЛНІЄТЕ: «ДЛЯ ВСТУПУ ДО ЄС УКРАЇНІ ПОТРІБНІ НАПОЛЕГЛИВІСТЬ, ТЕРПІННЯ ТА РІШУЧІСТЬ»

Росія зацікавлена мати заморожений конфлікт на Донбасі, щоб сказати своє слово в українській внутрішній політиці, а президент Володимир Зеленський справді докладає зусиль для врегулювання кризи на сході України, вважає Сандра Калнієте, депутатка Європарламенту від Латвії, заступниця голови фракції Європейської народної партії, членкиня делегації Україна-ЄС у Європейському парламенті. В інтерв'ю журналістці «Промоут Юкрейн» Наталії Річардсон пані Калнієте зазначила, що ситуація на Донбасі не повинна перешкоджати європейським прагненням України. Латвійський євродепутат від щирого серця підтримує ідею вступу України до ЄС, але не може назвати дату – усе залежить від зусиль української сторони та геополітичної ситуації.

Володимир Зеленський є президентом України вже понад рік. Цей рік був успішним чи провальним для Зеленського та країни, на Вашу думку?

Дуже важко сказати, адже у нормальний розвиток будь-якої країни світу втрутилася пандемія. Ось чому складно відповісти, чи є його президентство успішним. Оскільки з березня ніщо не працює нормально, в усіх країнах зростає безробіття, а ВВП падає. Однак я високо ціную справжні зусилля президента Зеленського, які він докладає, намагаючись знайти нові шляхи розв'язання нинішньої кризи на Донбасі. Зараз очевидно, що Мінський процес не працює, він застопорився. Я б не сказала, що всі пропозиції українського президента є дуже успішними, бо для того, щоб мати успішну пропозицію, слід також мати партнера, який підтримує та приймає цю пропозицію. А Москва насправді не хоче вирішувати кризу, створену російськими найманцями в Донецьку.

Пані Калнієте, російська агресія на Донбасі триває, Європейський Союз неодноразово висловлював стурбованість ситуацією. Але що може зробити ЄС, щоб спробувати розв'язати цю проблему?

Це питання на мільйон доларів. Багато політологів та лідерів наших країн не можуть запропонувати рішення, яке було б прийнятним для Росії. Ситуація є насправді дуже складною. Я боюся, що ми матимемо ще один заморожений конфлікт, і роками Україна, а також Європа будуть змушені з цим жити, так само як на окупованих територіях Грузії та у Придністров'ї.

І таку ситуацію ми можемо спробувати розв'язати за допомогою міжнародного тиску та за сприяння України, яка намагається впливати на Кремль. Але я доволі песимістично налаштована, бо вважаю, що вони мають план, їм потрібно заморозити цей конфлікт, щоб сказати своє слово у внутрішній політиці України.

Водночас Київ чітко говорить про європейські прагнення. Чи вважаєте Ви, що Україна може рухатися до Європейського Союзу за наявності конфлікту на своїй території? Чи поєднується він з європейською інтеграцією?

Повинен поєднуватися, оскільки шлях до Європейського Союзу – це інший процес, який потрібен для української нації, щоб проводити реформи, маючи мету. Україні також треба постійно пильнувати, чекаючи на зручний момент для вступу. Ніколи не знаєш, як може змінитися геополітична ситуація, це насправді залежить від самих українців, від їхньої підготовки до вступу.

Я можу нагадати про досвід Латвії. Для нас вступити до НАТО було як верблюду пройти крізь вушко голки. Але ми зробили все можливе, щоб бути готовими, як тільки з'явиться така можливість. І як тільки вона з'явилася, ми відразу ж протиснулися у двері. І зараз ми в НАТО. Українській нації я бажаю наполегливості, а також готовності пожертвувати тим, що потрібно для досягнення цієї високої мети. Інакше неможливо, бо Європейський Союз сам переживає досить складний період. Подивіться, наприклад, на Західні Балкани. Я була на саміті в Салоніках у 2003 році, коли Європейський Союз пообіцяв європейське майбутнє Західним Балканам, але й досі ті країни туди не увійшли. Тож вам потрібна наполегливість, терпіння, рішучість.

"У нормальний розвиток будь-якої країни світу втрутилася пандемія. Ось чому складно відповісти, чи є президентство Зеленського успішним.

Шлях до Європейського Союзу – це інший процес, який потрібен для української нації, щоб проводити реформи, маючи мету. Україні також треба постійно пильнувати, чекаючи на зручний момент для вступу. Ніколи не знаєш, як може змінитися геополітична ситуація, це насправді залежить від самих українців, від їхньої підготовки до вступу.

Згідно з недавнім опитуванням, 60% українців підтримують перспективу вступу своєї країни до Європейського Союзу. Французи чи німці ставляться до ЄС із меншим ентузіазмом. Що б Ви сказали українцям, які виступають за членство України у Євросоюзі? Вони занадто оптимістичні? Чи реально для Києва вступити до ЄС в осяжному майбутньому?

Французи, німці та представники деяких інших країн є меншими, ніж українці, єврооптимістами, але є велика різниця: ці країни вже є членами ЄС, вони можуть собі дозволити бути песимістичними, критичними, що завгодно. Оскільки ж Україна перебуває в залі очікування, цілком природно, що 60% її мешканців підтримують вступ до Союзу. Але потрібен час, багато роботи, багато жертв, а також багато рішучості. Чи можна буде вступити в осяжному майбутньому? Усе в руках українців.

А Ви особисто вірите в те, що Україна приєднається до Європейського Союзу?

Підтримую всім серцем. І я в це вірю, бо багато інших держав, які зараз перебувають у ЄС, мають такий самий досвід, як українці. І вони є вашими найкращими друзями. Але, як я вже сказала, це потребує часу.

Отже, Ви не можете спрогнозувати, коли це може бути...

Це було б недоречно й також безвідповідально, якби я, досвідчений політик, сказала, що Україна приєднається до ЄС в XXXY році. Це було б абсолютно безвідповідально, адже ми живемо в геополітично мінливому світі.

LEADS UKRAINE

UKRAINE RELATED EVENTS ABROAD

Download on the App Store

Available on the Google Play

by Promote Ukraine

WWW.PROMOTEUKRAINE.ORG

УКРАЇНА – ЄС

МОЛОДІ УКРАЇНЦІ ПРО ТОРГІВЛЮ З РОСІЄЮ: ТАМ ДІЄ «РІШАЛОВО» Й «ДОГОВОРНЯК»

В останні роки, після анексії Криму та початку воєнних дій на Донбасі, в Україні не вщухає дискусія про доцільність та вигідність чи невигідність економічної співпраці з Росією. Дехто вважає, що з країною-агресором Київ не повинен підтримувати економічні відносини, дехто каже, що без торгівлі з Росією все ж таки не обійтися. І поки на цю тему ведуться серйозні дебати за участю політиків, економістів, аналітиків тощо, свої думки висловлюють і представники молодого покоління – ті юнаки й дівчата, які народилися вже в незалежній Україні або ж були ще зовсім юними, коли розвалився Радянський Союз. Досить цікаві ідеї щодо торговельних зв'язків з Росією презентували учасники курсу Київської школи економіки ***«Карти, цінності, гроші – де заховано успіх держави»*** *відомого політика, керівника партії «Об'єднання «Самопоміч», депутата минулого скликання* ***Оксани Сироїд****.*

Кирило Сидорчук, юрист, фахівець у сфері адвокації та лобіювання, 30 років:

«За кілька місяців до Революції Гідності велися численні дискусії про те, що треба нам обрати між Угодою про асоціацію та Митним союзом. На користь Митного союзу наводився той аргумент, що промислові підприємства на півдні та сході нашої країни переважно орієнтовані на російський ринок, а отже, залежні від політичної кон'юнктури. Лунала думка, що коли ми підпишемо Угоду про асоціацію, то через засилля квот і відсталість виробництва цим підприємствам не вдасться витримати конкуренцію. Натомість Росія захоче «захиститися» від нашого спільного європейського ринку, замовлення більше не надходитимуть, і ці підприємства просто збанкрутують. Але з погляду стратегії, а не тактики, цей аргумент мав працювати проти прихильників Митного союзу. Бажання орієнтуватися на країну, що використовує відстале виробництво, суттєво звужує, а то й зовсім унеможливлює інновації та подальший вихід на нові ринки, хоча й приноситиме хороший і стабільний прибуток у короткостроковій перспективі. Але йдеться тут не лише про фінансовий аспект. Спільний ринок з Росією неможливий без подальшого прийняття корумпованих правил гри, що панують у Російській Федерації. Це передбачає, що суб'єкта підприємницької діяльності захищають не інституції, а знайомства, близькість до державної влади та осіб, які спроможні «розв'язувати питання». Залишаючись у російській системі координат, ми фактично визнаємо, що «рішалово» та «договорняк» є для нас звичними та вигідними явищами на противагу правилам чесної конкуренції та вільного ринку».

Вікторія Демчко, громадська активістка, 25 років:

«Допоки ми дискутуємо у площині «вигідно/невигідно», ми програємо.

Безумовно, відмова від торговельної залежності від Росії дасть можливість: 1) відкривати нові ринки для українських компаній, лібералізувати торговельні режими; 2) залучати інвестиції для розвитку стратегічно важливих секторів економіки та інфраструктури (агресор просто не може бути зацікавлений у процвітанні нашої економіки й держави); 3) переймати західний стиль управління й культуру ведення бізнесу.

Бажання орієнтуватися на країну, що використовує відстале виробництво, суттєво звужує, а то й зовсім унеможливлює інновації та подальший вихід на нові ринки, хоча й приноситиме хороший і стабільний прибуток у короткостроковій перспективі.

Але є фундаментальні речі, про які маємо пам'ятати: становлення української державності, цінності, які хочемо бачити в її основі (і тут наші шляхи з Росією розходяться), а також війну. Як там наші солдати, поки ми продовжуємо торгувати?»

Сергій Савченко, художник, 47 років:

«Існує важливий фактор, заради якого збиралися громади, створювалися держави й робиться бізнес. Фактор безпеки. Для бізнесмена важливо, щоб його бізнес був у безпеці. Найбільша проблема сьогодні й маленького, й великого бізнесмена – він постійно відчуває себе в небезпеці. У небезпеці через нестабільність у державі: часті протестні та революційні активності, корумповані чиновники, які через саму природу корупції вимагають більше й більше, незахищеність фізична, економічна і правова, та й коронавірус дуже несподівано приходить. Але подивіться на бізнесменів, наприклад, у Польщі – держава дбає про них. Тут постійно з'являються можливості подавати різноманітні заявки про дофінансування через потреби розвитку бізнесу, небезпеки епідемії, виплати заробітних плат працівникам, безвідсоткові державні позики тощо... Бізнес, особливо середній, є в самому центрі уваги державних інституцій. Одним з основних пунктів антикризової постанови польського уряду була, власне, допомога середньому бізнесу і (увага!) культури! Тому що це суперважливо для держави! А безпека ведення бізнесу – це основа спокійного й унормованого управління та розвитку! І якби я хотів переконувати наших олігархів (не співпрацювати з Росією – ред.), я б їх «лякав»! Лякав би чистою правдою. Бо правда є в тім, що співпраця з російськими партнерами не лише позбавлена в більшості випадків прозорості й рівноправності. Вона означає, що така співпраця сповнена небезпеки, а отже, недовіри й високих ризиків. Звідти й непотрібні втрати як компенсація нормальних відносин. Якби я робив якусь державну програму «залякування» таких бізнесменів, то запустив би цілу серію фільмів, які б розповідали про те, що сталося з тими, хто мав справу з росіянами. Найцікавіше, що вигадувати нічого б не було потрібно. Бо випадків обману і «кидання» своїх бізнес-партнерів, упевнений, безліч. На це є об'єктивні причини, від аморальності та жорстокості ментальної до відверто шкідливих завдань. Ці ризики в Європі значно зменшені, тому що там працюють закони та інституції, існує суд та важелі для захисту і, зрештою, культура співжиття, а отже ведення бізнесу та співпраці. Тому безпека – це те, чим можна було б оперувати, коли ми переконуємо малий і великий бізнес відмовитися від співпраці з Росією.

Мені довелося особисто знати одного бізнесмена, який десь перед підписанням (Угоди про асоціацію – ред.) переорієнтувався на Захід, хоча й повністю до того був зв'язаний з Росією. І я запитав його: «Чому?». А він каже: «Це просто. Ринки помножені на тисячу. І спокій, бо маю справу з порядними людьми, які інвестують навіть у мою майбутню порядність, довіряючи й допомагаючи коштом своїх інвестицій побудувати зручну та прозору систему співпраці». І це треба теж пояснювати, бо Європа хоч і менша територіально, якщо ми порівняємо з Росією,

"Спільний ринок з Росією неможливий без подальшого прийняття корумпованих правил гри, що панують у Російській Федерації. Це передбачає, що суб'єкта підприємницької діяльності захищають не інституції, а знайомства, близькість до державної влади та осіб, які спроможні «розв'язувати питання».

Є фундаментальні речі, про які маємо пам'ятати: становлення української державності, цінності, які хочемо бачити в її основі (і тут наші шляхи з Росією розходяться), а також війну. Як там наші солдати, поки ми продовжуємо торгувати?

але тут щільність населення, культура й ринки просто шалено розвинуті.
Нещодавно зустрів отого бізнесмена, він задоволений неймовірно і згадує минулі роки без особливої романтичної ностальгії».

Антоніна Черевко, юристка, спеціаліст із міжнародного розвитку, 38 років:

«Всюди, навіть в економіці, я бачу не економіку, а швидше ідеологію. Коли я читала «Федераліста» (збірник із 85 статей на підтримку ратифікації Конституції США, опублікований у 1787-88 роках – ред.), то моє враження було, що автори пишуть там не стільки про торгівлю, скільки про вплив та могутність. І вони говорили про важливість запровадження оцих спільних правил для всіх Штатів для того, щоб перемогти інших. Тут, до речі, є багато схожості з Україною в тому сенсі, що Штати – це, по суті, постколоніальне утворення, яке досить довго боролося, а іноді й зараз продовжує боротися зі своїми постколоніальними комплексами. І мене вразило, що там у тексті йде певна пропаганда самодостатності та могутності. Там про це постійно йдеться: про могутність, про вплив у регіоні... І всі ці аргументи можна брати для України, от просто: один, два, три. До речі, про вплив у нашому регіоні є хороша теза, що після Росії друга велика країна з колишнього Радянського Союзу, яка має потенційний вплив ширший, ніж вона сама, тобто, умовно кажучи, потенційні «неоімперські амбіції» – це Україна. Тобто, це не Білорусь, і це не Вірменія, і це не Казахстан, а саме Україна».

Галина Чижик, громадська організація «Центр протидії корупції» (Anti-corruption Action Center), 28 років:

«У «Федералісті» можна простежити думку про те, що економічне зближення з такою величезною і багатою державою, як Росія, здебільшого означатиме для українського бізнесу економічний занепад, а він спричинить занепад політичний. Україна через економічну залежність буде змушена йти на якісь політичні поступки. А відповідно, її політичний занепад і політична залежність буде знову повертатися в економічний занепад і залежність, бо певні політичні рішення ухвалюватимуться на шкоду бізнесу».

Якби я робив якусь державну програму «залякування» таких бізнесменів, то запустив би цілу серію фільмів, які б розповідали про те, що сталося з тими, хто мав справу з росіянами. Найцікавіше, що вигадувати нічого б не було потрібно. Бо випадків обману і «кидання» своїх бізнес-партнерів, упевнений, безліч. На це є об'єктивні причини, від аморальності та жорстокості ментальної до відверто шкідливих завдань.

ОЛЕГ СЕНЦОВ: «КОЯТЬСЯ ЖАХЛИВІ РЕЧІ, І ЗЕЛЕНСЬКИЙ ЦЬОГО НЕ РОЗУМІЄ...»

ПОЛІТИЧНІ ВЯЗНІ КРЕМЛЯ – ІНТЕРВ'Ю

Найвідоміший колишній політв'язень Кремля з України Олег Сенцов не збирається йти в політику, він зосереджений на творчості в кіно й літературі. В інтерв'ю журналістці «Промоут Юкрейн» Наталії Річардсон цей кінорежисер, письменник і громадський діяч сказав, що президент Володимир Зеленський не бачить своїх помилок, і що Україна в дотриманні прав людини застрягла десь посередині між Росією та Європою.

Пане Олеже, звичайно, добре, що рік тому звільнили Вас, Романа Сущенка, Олександра Кольченка та інших політв'язнів. Але як щодо інших українців, які досі перебувають у російських в'язницях? Яка робота проводиться, чи берете Ви в ній участь?

Цим займається, перш за все, уряд, Президент, Міністерство закордонних справ та омбудсмен Людмила Денісова. Ми підтримуємо з ними контакт. Що ми можемо зробити заради звільнення політв'язнів? Говорити про це. Коли я відвідую заходи, особливо за кордоном, я завжди порушую цю тему на всіх майданчиках, тому що про це треба говорити. Я знаю, як там хлопцям, які зараз ще залишилися в ув'язненні. За цей рік було два великих обміни: спочатку перед Новим роком, а потім був маленький обмін навесні – додому повернулися хлопці з Донбасу. Але в Росії, за різними даними, залишається 130 чи 140 українських політв'язнів, більшість із яких – кримські татари. Перемовини з Путіним тривають, поки прогресу нема. Хоча цей обмін анонсували вже декілька разів, але досі більше нікого з російських в'язниць не звільнили.

Ваш адвокат подавав позов проти Росії до Європейського суду з прав людини. Чи є результат?

Уже минув понад рік із того часу, як мою справу було передано для ухвалення рішення. Зараз – фінальна стадія, просто ми очікуємо рішення. Сподіваюся, колись його ухвалять, і воно буде на нашу користь.

Рік тому Ви сказали, що хочете створити громадську організацію чи фонд, який, можливо, буде названо Вашим ім'ям. Чи було створено цей фонд?

Я хотів таким чином зробити свою громадську діяльність більш офіційною. Поки що я це відклав. Адже коли починаєш це робити більш офіційно, то тебе критикують, що ти грантоїд, якщо ти займаєшся такими процесами. І я поки вирішив це трохи відсунути й займатися своєю діяльністю як неофіційна особа. Це дає більше простору для маневрів, і ти вільний від усіх цих звинувачень. Скажу тим, хто не дуже знайомий з українськими реаліями: у нас не полюбляють людей, які провадять громадську діяльність на грантах, їх усіх називають «соросятами», обвинувачують у зв'язках із Заходом... Це все з подачі російської пропаганди. Щоб цього уникнути, я веду більш вільну діяльність, поки без організації.

А Ви плануєте взагалі йти в політику?

Ні, у мене таких планів немає, я не збираюся цього робити. Хоча декілька зі звільнених разом зі мною людей уже стали членами партій. Але я не збираюся йти на вибори.

Ви себе вважаєте перш за все режисером, а потім уже письменником та громадським діячем?

Я перш за все вважаю себе Олегом Сенцовим. І хочу залишатися тим, ким є. А всі ці штампи, назви, якісь такі інші мої діяльності змінюються, і хай люди називають мене так, як вони хочуть називати.

Мабуть, не варто в цьому інтерв'ю обговорювати ситуацію з правами людини в Росії, де Ви, на жаль, провели 5 років у в'язниці. Але що Ви можете сказати про ситуацію з правами людини в Україні? Якою Ви побачили Україну за цей рік?

У нас дійсно не такий жахливий стан із правами людини, як у Росії, це незрівнянні речі, але не такий гарний, як у Європі. Ми застрягли десь посередині. Потроху просуваємося до європейських стандартів, але не так швидко, як усім нам хотілося б. І буває свавілля поліції – ви знаєте про справу у Кагарлику, коли поліцейські зґвалтували жінку, там було жахливе катування. Цей великий скандал наразі нічим не закінчився. Наш незмінний міністр внутрішніх справ Аваков залишається на своїй посаді, і нічого не змінилося. Є й інші приклади. Є нетерпимість до секс-меншин, до людей з іншими поглядами. І все це відбувається. Поступово Україна відходить від цього совкового менталітету, але до європейського рівня ще не дійшла. Є декілька в'язниць, де застосовують катування, знущаються із засуджених. Наприклад, у Бердянській виправній колонії № 77 відбуваються жахливі речі, також у колонії в Харкові. Приклади є, вони не масові, але вони є, і з цим треба й надалі боротися. Тому що ми ніколи не будемо у Європі з таким ставленням до людини, її життя та її прав.

І так само у справі Шеремета є питання про дотримання прав людини?

У справі Шеремета є великі запитання. Тому що на великому брифінгу за участю Президента, генпрокурора й міністра були майже обвинувачені люди, було сказано про дуже багато доказів. Мовляв, ми все покажемо, але нових доказів не з'явилося, а всі показані докази мало-помалу ставляться під сумнів, так само як і всі їхні висновки щодо ходи обвинувачених, їхнього зросту, татуювання, місця перебування й інших моментів. Звинувачених потроху відпускають з-під варти, Юлію Кузьменко вже випустили з СІЗО. На жаль, там ще залишається Андрій Антоненко. З Яни Дугарь зняли електронний браслет. Але вони намагатимуться спустити цю справу на гальмах. Тому що дуже великий резонанс, а доказувати нема що, нема ніяких прямих доказів, а головне – немає мотиву, чому ці три людини це зробили. Це якесь безглуздя. Дійсно, цю справу шито білими нитками, і ми розуміємо, кому це було вигідно та навіщо ця справа продовжується.

Арсену Авакову було потрібно?

Справді, адже президент Зеленський сказав наприкінці 2019 року, що Аваков – тимчасовий міністр, який повинен показати свою ефективність розкриттям гучних справ. Це було прямо сказано, на це треба було відповісти. Знайшов тих, хто був більш-менш схожий, їх обвинуватили у цьому вбивстві, й усе. Аваков залишається на своїй посаді вже рік, і ніхто не може його зняти, він став ще могутнішим.

"У нас дійсно не такий жахливий стан із правами людини, як у Росії, це незрівнянні речі, але не такий гарний, як у Європі. Ми застрягли десь посередині. Потроху просуваємося до європейських стандартів, але не так швидко, як усім нам хотілося б.

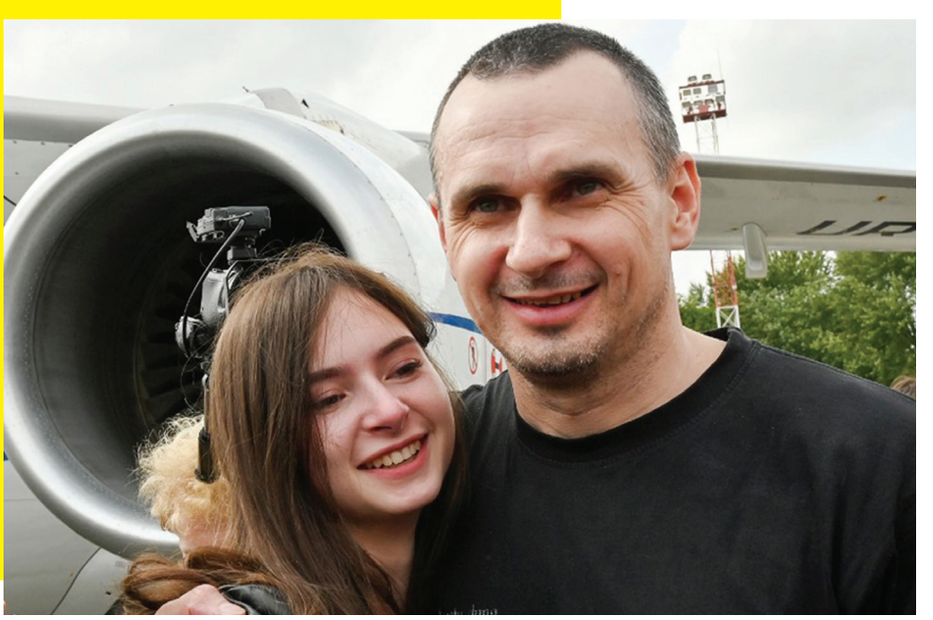

А як би Ви взагалі оцінили дії нової влади? Володимир Зеленський уже понад рік є президентом, його партія «Слуга народу» є провладною. Як Ви оцінюєте їхній рух? Чи бачите позитив?

Перші пів року була дуже добра динаміка. Якісь речі були спірні, але був так званий турборежим, коли ухвалювалося багато законів – і добрих і, може, не дуже добрих. Казали про уряд реформаторів, там були нові люди, явно не корупціонери, явно не зі старих структур. Зеленський був налаштований на реформи. А потім через пів року прибрали уряд Гончарука, прибрали генерального прокурора, який був трохи незалежний – більше, ніж хотілося б цій владі. Прибрали його руками «Слуги народу», вони разом голосували за зняття незалежного прокурора. Для мене це був чіткий пункт, після якого я вже нічого доброго не очікую, тому що голосувати проти незалежного генпрокурора, разом з ОПЗЖ, які є відвертими ворогами України, – для мене це просто зрада і все. І після цього пішов рух назад, почалося якесь розповзання країни. Тому що почали призначати якихось урядовців, ніхто їх не знає, якась третя-четверта ланка цих запасних пенсіонерів часів Януковича. І хтось люстрованих призначає, генпрокуратура теж призначає якихось міліціонерів чи прокурорів часів Януковича, регіоналів. Відбуваються жахливі речі, і проблема в тому, що Зеленський цього не розуміє. Олігархам дуже зручний такий слабкий президент, який із ними не бореться, нічого не робить, а будує тільки дороги. Дороги – це класно, ми за це вдячні, але це не рівень президента – будувати тільки дороги, він повинен займатися розвитком країни, захищати нашу Конституцію. А він її потрохи «зливає», сам цього не розуміє, у цьому його проблема, що він не розуміє свої помилки. І ніхто не може до нього достукатися, тому що він так це бачить, а прислуховується до двох людей, які його оточують, які дають йому тільки ту інформацію, яку вони хочуть йому давати. Сам себе завів у цей кут ізоляції й живе в якомусь світі, який не має відношення до реальності. Його обрали, тому що більшість людей розчарувалися в Порошенку, вони хотіли оновлення. Був великий запит на реформи та на справедливість. Зараз ніякої справедливості немає, суди не реформуються, реформи не відбуваються. І тому рейтинг Зеленського потроху падає, тому що люди розчаровуються в тому, що у нас нічого не відбувається в країні, за цей рік майже нічого не зроблено.

Скажу тим, хто не дуже знайомий з українськими реаліями: у нас не полюбляють людей, які провадять громадську діяльність на грантах, їх усіх називають «соросятами», обвинувачують у зв'язках із Заходом… Це все з подачі російської пропаганди. Щоб цього уникнути, я веду більш вільну діяльність, поки без організації.

Пане Олеже, розкажіть, будь ласка, про свої творчі плани. Ви збираєтеся презентувати двотомник і також почнете знімати фільм. Правильно?

Усе вірно. Я зараз більш зосереджений на творчості, тому що я вже свій дуже великий громадський внесок зробив, перші пів року роз'їжджаючи по закордонах і зустрічаючись з європейськими та американськими урядовцями, розповідаючи про російську агресію, про наших полонених. Я це робив. Я кажу, що волонтерив на МЗС. Але зараз я більше зосереджений на творчості. Видав одну книгу навесні. Це апокаліптичний роман «Другу теж варто придбати», 7 вересня вийшов двотомник, 8 вересня презентував його у Львові перший раз. Туди увійшли тюремні оповідання разом зі щоденником голодування. Дві книжки в одній. Вони на одну тематику, тому я хотів видати книжки разом, щоб вони мали більший вплив на читача. І головне для мене – кіно: ми два місяці готувалися до зйомок, вони розпочинаються у жовтні 2020 р. Це кінодрама «Носоріг», яку я написав декілька років тому, ще до в'язниці, і яку я дуже хочу врешті-решт реалізувати.

Де Ви будете знімати цей фільм?

В одному із промислових міст на півдні України.

Колись, ще до початку всіх подій, Ви планували знімати в Криму?

Так, тому що мова про 90-ті роки, і мені підходив Сімферополь, а зараз там неможливо знімати. Через це ми знімаємо в іншому місті.

А Вас Сергій Жадан не консультував? Адже в нього є чудовий роман на цю тему.

Він ніяк мене не консультував, тому що я самостійна людина, мені 44 роки, я прожив життя, і я сам кого завгодно можу консультувати з будь-яких питань. Але я тільки сьогодні спілкувався з Жаданом, ми разом їздили на дачу до одного нашого друга, їли піцу, пили пиво, розмовляли, лежачи на галявині, чудово провели час. Ми товаришуємо, разом говоримо про творчість, однак один одного не консультуємо, кожен із нас окремий творець.

Олігархам дуже зручний такий слабкий президент, який із ними не бореться, нічого не робить, а будує тільки дороги. Дороги – це класно, ми за це вдячні, але це не рівень президента – будувати тільки дороги, він повинен займатися розвитком країни, захищати нашу Конституцію.

Біографічна довідка

Олег Сенцов – український кінорежисер, сценарист, письменник та громадський активіст. Народився у 1976 році у Сімферополі. Є засновником та генеральним директором кінокомпанії «Край Кінема». 2014 року Сенцова в анексованому Криму затримали спецслужби Росії, його звинуватили в підготовці теракту. У серпні 2015 року російський суд засудив українського режисера до 20 років колонії суворого режиму. Ув'язнення Сенцова викликало різку реакцію у світі, його звільнення вимагали багато правозахисників, політиків, провідних діячів культури з України, Росії, західних та інших держав. Пікетування, мітинги та флешмоби із закликами звільнити українського політв'язня проходили в багатьох країнах. У травні 2018 року Олег Сенцов оголосив безстрокове голодування з вимогою звільнити 64 українських політв'язнів. У червні того ж року акції на підтримку українського режисера пройшли в понад 80 країнах світу. 7 вересня 2019 року Олега Сенцова звільнили з колонії в рамках обміну російських злочинців з України на українських військовополонених з РФ. У листопаді 2019 року Сенцов отримав у Європарламенті премію Сахарова за свободу думки, яку йому було присуджено 2018 року, але лауреат не зміг її одержати, оскільки перебував у в'язниці.

17 October 2020

Organizers:

CEO CLUB UKRAINE

КНИГА РЕКОРДІВ УКРАЇНИ

Greening of Ukraine

All-Ukraine project

www.greeningua.org
+38 (050)-663-01-32

ПРОМОВА ВІДСУЩЕНКА

ЖОРСТКІ САНКЦІЇ АБО НЕГАЙНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ НЕМИНУЧІ

РОМАН СУЩЕНКО, ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ, КОЛИШНІЙ ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ КРЕМЛЯ, КОРЕСПОНДЕНТ УКРІНФОРМУ В ПАРИЖІ, А НИНІ В КИЄВІ.

Тема звільнення політв'язнів Кремля цього року не лише зникла із заголовків світових та вітчизняних медіа, а й узагалі не викликає жвавого й небайдужого інтересу з боку суспільства в Україні. Поодинокі пікети та відчайдушні спроби рідних і близьких бранців московського режиму привернути увагу української влади, іноземних дипломатів та найбільш активної частини суспільства до нагальної проблеми не додають оптимізму. Рідше став помічати в очах співрозмовників щодо цієї теми співчуття, спробу зрозуміти. Частіше – байдужість, здивування, відсутність будь-якої людської реакції…

Минув рік, як Україні вдалося повернути додому 11 політв'язнів та 24 моряків, яких у різний час захопили й роками незаконно утримували у Російській Федерації. З того часу відбулися ще дві хвилі звільнення заручників та військовополонених із тимчасово неконтрольованих українським урядом окремих районів східних областей. Та, на жаль, 135 (на момент написання публікації) громадян України досі вважаються політичними заручниками війни, розв'язаної Росією. 135 родин чекають своїх батьків, чоловіків, братів та дідів. Справжніх героїв, які гідно прийняли виклик долі, тримають удар в ізоляції, проходячи нові й нові випробування (зміни камер, колоній, тиск адміністрації, рецидивістів, ФСБ, холодний клімат, жахливі харчування та медичне обслуговування, відсутність інформації та загрозу захворіти на COVID-19).

Торік у вересні разом із захисником Марком Фейгіним започаткували ініціативу, запропонувавши міжнародній спільноті створити ефективний механізм, перш за все дипломатичного ґатунку, щоби встановити правила й домовленості, які б допомогли запобігти появі нових політичних бранців. Виключити цей гуманітарний аспект узагалі із того протистояння, яке існує. За цей час провели низку консультацій з дипломатами, експертами, журналістською спільнотою і юристами.

Дискусії відбулися як у межах МЗС України, в іноземних та українських амбасадах, так і на міжнародних майданчиках. Ідею активно підтримав колишній політичний директор, а нині спецпредставник МЗС із питань санкційної політики Олексій Макеєв. Вона набула конкретних обрисів з призначенням першим заступником міністра Еміне Джапарової. МЗС ініціювало створення Платформи міжнародної дії зі звільнення Росією українських політв'язнів. Її установче засідання відбулося 1 липня у форматі відеоконференції. До нього долучилися представники Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Офісу президента, Представництва Президента України в АР Крим, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Меджлісу кримськотатарського народу, неурядових громадських правозахисних організацій, а також родичі незаконно утримуваних осіб. Згоду на участь у роботі платформи дав очільник Кримської єпархії ПЦУ Митрополит Климент та інші релігійні й громадські діячі.

"Поодинокі пікети та відчайдушні спроби рідних і близьких бранців московського режиму привернути увагу української влади, іноземних дипломатів та найбільш активної частини суспільства до нагальної проблеми не додають оптимізму. Рідше став помічати в очах співрозмовників щодо цієї теми співчуття, спробу зрозуміти. Частіше – байдужість, здивування, відсутність будь-якої людської реакції.

Міжнародна платформа має серйозні шанси стати додатковим інструментом тиску на РФ, її метою є саме захист та звільнення громадян України – бранців Кремля. Серед завдань ініційованого МЗС формату є координація міжнародної адвокаційної діяльності всіх причетних гравців – органів державної влади, громадянського суспільства та родичів політв'язнів – для посилення міжнародного тиску з метою звільнення незаконно утримуваних Росією осіб та захисту їхніх прав в ув'язненні. МЗС України та офіс Уповноваженого ВР з прав людини активно коментують та висвітлюють усі факти порушень прав людини з боку РФ та застосування репресивних практик до громадян України на тимчасово окупованих територіях.

Міжнародна платформа має серйозні шанси стати додатковим інструментом тиску на РФ, її метою є саме захист та звільнення громадян України – бранців Кремля. Серед завдань ініційованого МЗС формату є координація міжнародної адвокаційної діяльності всіх причетних гравців.

Привернути увагу до проблеми закликають правозахисні та громадські організації. Зокрема, група політв'язнів Кремля з Криму звернулася з вимогами до Президента України Зеленського. Люди вимагають від влади «організації та сприяння рішучим діям проти держави-агресора». Зокрема, автори звернення пропонують низку активних дій дипломатичного та превентивного характеру проти кремлівського режиму. Починаючи від припинення Генасамблеєю права вето Росії в Раді безпеки ООН, розширення практики притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб РФ, винних у репресіях проти громадян України, й закінчуючи новими санкціями економічного характеру, переглядом положень Конвенції Монтре і зміною статусу Азовського моря.

Проактивна позиція України дозволила також знайти однодумців у Європі, зокрема, у Франції. Відомий громадський діяч, французький філософ, головред Philosophie magazine Мішель Єльчанінов ще кілька років тому почав утілювати ідею організації міжнародних публічних заходів для захисту нових дисидентів. Торік ідея лягла в основу проєкту Фестивалю нових дисидентів (Festival des Nouveaux Dissidents), який планувався до проведення у паризькому парку La Villette цього літа. Задум організаторів передбачає триденні різноформатні дискусії, чисельні зустрічі, обміни думками й досвідом, вистави, кінопокази за участю дисидентів з усього світу, а також презентацію спеціальної програми з питань свободи та демократії, розроблену для дітей.

«Нові дисиденти» у ненасильницький спосіб із відкритими обличчями фактично відроджують боротьбу дисидентів минулого століття, переконаний Мішель Єльчанінов. Розумними та творчими способами вони вигадують методи оскаржити авторитаризм та зловживання владою, фільмами, текстами, малюнками або творами мистецтва. Вони борються поодинці, часто з байдужістю або неприйняттям. «Ми хочемо створити простір для самовираження й діалогу між дисидентами по всьому світу, які часто не знають, що відбувається в інших місцях. Вони зможуть поділитися своїм досвідом та пояснити, що відбувається в їхній країні», – додав він в одному з інтерв'ю. Участь у фестивалі підтвердили кілька десятків французьких та іноземних ЗМІ. На захід запросили жертв політичних репресій та авторитарних режимів. Через небезпеку поширення коронавірусу організатори фестивалю вирішили перенести міжнародну подію на 2021 рік.

Ефективні компетенції у процесі звільнення демонструє офіс Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Реакція Людмили Денісової на репресії з боку окупанта миттєва. Після його нещодавніх злочинних дій проти сімей бранців Кремля, омбудсмен закликала першу леді взяти під свій патронат родини політичних в'язнів у Росії, а очільникам уряду взяти під особисту опіку кожну дитину, яка на сьогодні проживає з матір'ю на контрольованій Україною території.

Апелюючи до міжнародних урядових та неурядових організацій, зокрема Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, Денісова запропонувала їм надати гуманітарну допомогу дітям кремлівських бранців та сприяти посиленню боротьби на міжнародній арені за звільнення їхніх батьків.

Вона також закликала парламент терміново ухвалити законопроєкт щодо врегулювання правового статусу та соціального захисту осіб, незаконно позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також членів їхніх сімей, а уряд – затвердити відповідну державну соціальну програму. Апелюючи до міжнародних урядових та неурядових організацій, зокрема Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, Денісова запропонувала їм надати гуманітарну допомогу дітям кремлівських бранців та сприяти посиленню боротьби на міжнародній арені за звільнення їхніх батьків.

Події в Білорусі та отруєння лідера опозиційної думки з Росії Алєксєя Навального змушують до конкретних дій західних партнерів та союзників України. Посилення санкцій проти авторитарних режимів із боку Заходу неминуче. Жорстка й принципова вимога щодо негайного й безумовного звільнення всіх в'язнів совісті та заручників 6-річної війни, розв'язаної Росією, має продемонструвати політичну волю та консолідовану позицію цивілізації, що відстоює демократичний і сталий розвиток людства.

У БІЛОРУСІ НЕ МАЙДАН, АЛЕ ЄДИНИЙ ШЛЯХ ДЛЯ НЕЇ – БОРОТИСЯ ЗА ГІДНІСТЬ

У БІЛОРУСІ НЕ МАЙДАН, АЛЕ ЄДИНИЙ ШЛЯХ ДЛЯ НЕЇ – БОРОТИСЯ ЗА ГІДНІСТЬ

АРТЕМ КИЗИМ, БАКАЛАВР ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БРЮССЕЛЯ.

З карколомними 80,23% голосів на останніх президентських виборах у Білорусі чинний президент Олександр Лукашенко здобув офіційно переконливу перемогу над опозицією. Проте його шосте поспіль «обрання» зустріли у Мінську масовими протестами: фальсифікації та виборче шахрайство стало після цих виборів очевидним. Незважаючи на історію виборчих фальсифікацій, білоруси, як виявилося, наситилися Лукашенком з його нескінченним правлінням та мобілізували до трьохсот тисяч громадян.

У відповідь на мирні демонстрації уряд наказав поліції розігнати протестувальників кийками, світлошумовими гранатами, сльозогінним газом та гумовими кулями. Відбулися жорстокі сутички, понад дванадцять тисяч протестувальників затримано, п'ятьох убито й десятки зникли безвісти. Таке нелюдське застосування сили до мирних демонстрантів стали порівнювати з українським Майданом. Чи є підстави для таких паралелей – це окреме питання.

Щоб на нього відповісти, спробуємо у цій статті дослідити основоположні структурні особливості, що властиві й Білорусі, й Україні. Таким чином стане зрозуміло, як національна ідентифікація стала ключовим знаряддям мобілізації в Україні, тоді як відносна одностайність у питанні національної ідентичності у Білорусі, разом із монополією Лукашенка на національну ідею, відібрала в його опозиції рушійний мобілізаційний ресурс. Наостанок у статті поглянемо на протести й оцінимо їхні наслідки і для Білорусі, і для України.

Питання національної ідентичності в Білорусі та Україні

Протягом дуже тривалого часу Білорусь й Україна мали спільне минуле та культуру. Обидві були частинами Київської Русі й пізніше були захоплені Великим Князівством Литовським. Були складовою польсько-литовської Речі Посполитої у 16-му столітті, а з 18-го століття стали частиною Російської імперії. Після нетривалої незалежності на початку 20-го століття вони стали республіками Радянського Союзу і здобули формальну незалежність у 1991 році.

Оскільки значну частину своєї історії вони були частинами різних королівств та імперій, формування їхньої національної ідентичності фактично почалося після розпаду СРСР. Водночас розвиток білоруської та української національної свідомості після 1991 року відбувався кардинально різними шляхами.

У Білорусі комуністична складова завжди була значною: комуністична планова економіка працювала, і Білорусі, якщо порівняти з іншими республіками СРСР, знадобилося найбільше часу для впровадження перебудови та гласності. І це не дивно, оскільки саме в радянські часи (1950-1970 рр.) Білорусь перетворювалася з переважно аграрного суспільства в сучасне індустріальне. Саме за часів СРСР Білорусь отримала свою національну символіку та героїчний епос про партизанів, які вели боротьбу з нацистськими окупантами. Фактично, образ партизанів як національних героїв (популяризованих у творах Василя Бикова) можна порівняти з українськими козаками.

Після проголошення незалежності панувала відносна одностайність щодо питання національної ідентичності. З приходом до влади у 1994 році Лукашенко використав популяризацію радянсько-білоруської національної ідентичності та сформував навколо неї цілу систему. Ця система, з одного боку, ностальгувала за радянськими часами, а з іншого – обслуговувала феномен білоруського нейтралітету, незалежності та позаблоковий статус і щодо Заходу, і щодо Росії. Лукашенко закріпив своє правління монополією на таку національну ідентичність та поставив себе і свій владний апарат у її центр. Цілком логічним потім видається, що всі, хто голосує проти Лукашенка, голосують нібито проти білоруської незалежності та нейтралітету, тобто власне проти самої Білорусі.

Така монополія на національну ідею позбавила його опозицію головного мобілізаційного ресурсу, оскільки занадто радикальна зміна національного курсу, така як євроінтеграція, або менш радикальна – об'єднання з Росією, не знайшла б масової підтримки. Як наслідок, значна частина опозиції Лукашенка погоджується з основами його режиму: Білорусь повинна залишатися незалежною, нейтральною, не має об'єднуватися ані з Росією, ані з Заходом, і повинна підтримувати унікальну білоруську ідентичність, яка у боргу перед своїм радянським минулим.

Однак в України інша історія. Навіть за часів комуністичного режиму український культурний націоналізм мав сильну підтримку в Західній Україні. Це були вагомі 20-25% населення, які палко підтримували українську незалежність та проєвропейський національний курс. Водночас південний схід країни узаконював радянський режим, оскільки це був регіон важкої промисловості та залежав від торгівлі з іншими радянськими республіками.

Після здобуття незалежності різниця між прозахідними та просхідними регіонами стала більш помітною, а її кульмінацією стала поляризована та багатовекторна національна ідентичність. Західна частина країни підтримувала західний вектор розвитку України, а південь і схід виступали за більшу автономію та кращі відносини з Росією.

На відміну від Білорусі саме ця поляризація ідентичності унеможливила встановлення українською керівною верхівкою централізованої вертикалі на кшталт Лукашенка. Єдиним президентом, який підійшов до цього максимально близько, був Леонід Кучма. Він консолідував східноукраїнських «центристів», які підтримували неоднозначну позицію стосовно національного курсу України, та західних «націоналістів» і створив таким чином основу для автократичної держави наприкінці 1990-х. Однак оприлюднення аудіозаписів, які натякають на причетність президента до вбивства журналіста, а також поширення корупції, що пов'язують із його режимом, відвернули від Кучми український захід, підштовхнувши таким чином Кучму до зближення з Росією.

"Якщо протести й не можна порівняти з Майданом, оскільки в них не поставало питання національної ідентичності, то за своєю суттю вони є певною боротьбою за гідність, яка є унікальною складовою Білорусі.

Це стало основою Помаранчевої Революції, яка змістила Кучму та його наступника Віктора Януковича у 2004 році. Протести, які починалися як антикорупційні, також стали підтримкою проєвропейського бачення української національної ідентичності. Як наслідок, прозахідна національна орієнтація стала дієвим мобілізаційним інструментом: з'явилася очевидна частина населення, для якої прозахідна орієнтація була привабливою і яка могла мобілізуватися проти чинної влади й рухати зміни.

Отже, можна стверджувати, що національна ідентифікація відіграє значну роль у здатності лідера централізувати владу та спроможності опозиції мобілізуватися проти такої централізації. У випадку Білорусі одностайність і послідовна монополія на національну ідею позбавила опонентів Лукашенка ключового ресурсу, який би міг здолати його правління. У випадку України поляризована національна ідентичність надала суттєву політичну силу, яка поставила під сумнів чинну владу.

Кейс Майдану та нинішні демонстрації в Білорусі

Різниця між українською та білоруською опозиціями, що полягає у їхній здатності використовувати національну ідентичність як мобілізаційну силу, пояснює, чому протести 2006 та 2010 років у Білорусі не принесли змін, тоді як мобілізація в Україні 2004 року та взимку 2013-2014 років призвели до зміни чинного уряду. Це породжує наступні питання: чим відрізняються нинішні демонстрації в Білорусі від попередніх і від тих, що відбувалися в Україні; чи переживають зараз білоруси свій Майдан?

Що стосується Майдану, протести, які відбувалися взимку 2013-2014 років, були логічним продовженням ідей Помаранчевої Революції, хіба що проєвропейська національна орієнтація була навіть більша, ніж у 2004 році. У підсумку, окрім протесту до чинної влади, у Майдану була ще одна важлива ідея, яка змогла мобілізувати велику частину населення. Непідписання Януковичем Угоди про асоціацію України з ЄС стало пусковим моментом для протестів і мобілізувало молодь, яка хотіла європейського майбутнього. Перші тижні демонстрацій були відносно мирними – допоки уряд не вирішив застосувати надмірну силу для розгону протестувальників. У результаті відбулася ланцюгова реакція демонстрацій, оскільки дедалі більше людей виходили на підтримку молоді, і, як наслідок, протести набули гібридного характеру. З одного боку протестувальники вимагали відставки Януковича та його уряду. З іншого боку, вони вимагали змін та переорієнтації національного курсу на проєвропейський.

Для порівняння: підтримка головного опозиційного кандидата – Світлани Циховської – та подальші протести в Білорусі не ставлять питання білоруської національної ідентичності. Обидва явища є чистим протестом проти режиму Лукашенка. Коли люди голосували за Циховську, вони не підтримували її як потенційного кандидата у президенти. Вони просто голосували проти Лукашенка. Не мало значення, ким був опозиційний кандидат – чи недосвідченою домогосподаркою, чи кимось ще – головне, що був хтось, крім Лукашенка. У результаті її коаліція отримала значну підтримку і значну кількість голосів, яка була набагато більшою, ніж офіційна цифра 9,9%. Однак після оприлюднення сфальсифікованих результатів безпрецедентна різниця між 80,23% за Лукашенка та кількістю людей, які проголосували за Циховську, стала тією іскрою, що запалила вогонь протестів. За логікою голосування, теперішні протести також мають виключно антиурядовий характер. За ними немає прихованої проєвропейської ідеї. Це протести через масове невдоволення та злість на Лукашенка і його систему. Що відрізняє ці протести від попередніх? Лише їхні масштаби та децентралізований характер. Після того, як Лукашенко заарештував лідерів опозиції на демонстраціях у 2006 та 2010 роках, протести припинилися, оскільки не було нікого, навколо кого могла б об'єднатися опозиція. Однак теперішні протести також не мають фігури, яку можна було б заарештувати. Вони скеровуються спонтанно.

Можливо, теперішні протести могли б згаснути вже за тиждень, якби їх просто відпустили, як це було у 2006 та 2010 роках, але масла у вогонь підлили жорстокі розгони протестувальників державним апаратом у перший тиждень протестів. Масштаби розгонів свідчили про те, наскільки влада не переймається думкою своїх громадян. Надмірне застосування сили підірвало одну з фундаментальних основ ідеологічних промов системи Лукашенка – що вона піклується про простих людей, чиї інтереси у її серці.

У підсумку, якщо протести й не можна порівняти з Майданом, оскільки в них не поставало питання національної ідентичності, то за своєю суттю вони є певною боротьбою за гідність, яка є унікальною складовою Білорусі.

Наслідки будуть різними

Загалом можна підсумувати, що білоруські протести мають іншу динаміку, якщо порівняти з українським Майданом, особливо у контексті національної ідентичності. Зважаючи на цю різницю, логічно припустити, що наслідки теперішніх протестів будуть різнитися від наслідків Майдану, навіть якщо на сьогодні все не визначено.

З одного боку, прогнози консерваторів полягають у тому, що протести закінчаться за місяць чи два, і ситуація стабілізується, а Лукашенко збереже владу за собою. З іншого боку, у протестів достатньо потенціалу скинути уряд, і в такому випадку постане питання відповіді Росії, яка, наприклад, унаслідок Майдану скористалася розподілом української ідентичності, щоб відібрати Крим і підтримувати війну на Донбасі. Оскільки в Білорусі відсутня поляризація ідентичності, а самі білоруси дружньо ставляться до Росії, повтор наслідків Майдану малоймовірний. Однак реакція Кремля залежить від того, хто прийде до влади й заповнить порожнечу, яку залишить Лукашенко по собі. І будь-яка альтернативна сила, яка стане провладною, буде без такої, як у Лукашенка, репутації нехтування прав людини та з реальним потенціалом нормалізувати відносини із Заходом. У такому випадку є можливість припустити, що Москва не буде сидіти склавши руки, коли непередбачувана політична сила виходитиме на арену.

Ба більше, зважаючи на децентралізовану природу протестів, левова частка їхніх результатів залежить від формування сильної та організованої опозиції, що можливо у рамках Координаційної ради з передачівлади.

І наостанок. Оцінюючи наслідки протестів, необхідно також зважати на бажання Лукашенка йти на діалог. Врешті-решт, багато аспектів залишаються невизначеними, проте однозначно очевидним є те, що Білорусь уже ніколи не буде такою, як раніше.

"Значна частина опозиції Лукашенка погоджується з основами його режиму: Білорусь повинна залишатися незалежною, нейтральною, не має об'єднуватися ані з Росією, ані з Заходом, і повинна підтримувати унікальну білоруську ідентичність, яка у боргу перед своїм радянським минулим. Однак в України інша історія. Навіть за часів комуністичного режиму український культурний націоналізм мав сильну підтримку в Західній Україні.

ТЕМА НОМЕРА

СТЕПАН НАЗАРЕНКО, УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ, ПУБЛІЦИСТ, ВОЛОНТЕР.

ДРАКОН ПРОПАГАНДИ. ЯК КОМУНІСТИЧНИЙ КИТАЙ ЗБІЛЬШУЄ СВІЙ ВПЛИВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Коли йдеться про китайський вплив, то найчастіше згадують про економіку: розміщення виробництв транснаціональних корпорацій у КНР, інвестиції з Піднебесної, проєкт «Один пояс, один шлях» тощо. Донедавна панувала ілюзія, що інформаційна присутність у західному світі Пекін мало цікавить. Панувала вона лише тому, що Китай намагався більшою мірою «заглушити» незручні для себе наративи, аніж озвучувати власні.

Показовий приклад – маргіналізація теми Тибету. Далай-лама колись був шанованою фігурою на Заході (для Китаю він – сепаратист), а тепер західні політики здебільшого уникають контактів із ним. Коли духовний лідер Тибету вирушив у свій європейський вояж, зустрітися з ним наважилися лише кілька литовських депутатів, решта представників істеблішменту країн ЄС цього турне «не помітили». Те саме й у бізнесі. Як пише німецьке видання Die Welt, концерн Daimler 2018 року для реклами нового Mercedes використав слова Далай-лами: «Дивися на ситуації з усіх боків, і ти станеш відкритішим». Однак після офіційних протестів китайських дипломатів представники концерну попросили пробачення за цю начебто невдалу рекламу.

Пандемія COVID-19 стала новим етапом поширення китайської пропаганди. Тільки тепер Пекін зробив ставку не на замовчування окремих тем, а на агресивне просування своїх меседжів у світовий, передовсім західний, інформаційний простір. Коли Президент України Володимир Зеленський оголошував запровадження карантину, він сказав таку фразу: «Досвід Китаю засвідчує, що непопулярні та жорсткі рішення долають вірус і рятують життя. Досвід інших країн засвідчує, що м'якотілість та ліберальність є союзниками коронавірусу. Тому ми будемо діяти жорстко, невідкладно, можливо, непопулярно, але заради одного – життя та здоров'я українців». Після цих слів верхівка китайської Компартії мала б аплодувати українському лідеру стоячи. Адже він озвучив головні тези пропаганди Піднебесної: авторитарний Китай найефективніше боровся з епідемією, жорстка рука – найкращий спосіб приборкання вірусу, слабкий і розслаблений демократичний Захід нездатний гідно прийняти виклик.

"Міф про сильний Китай, який здолав пандемію і щедро допомагає іншим країнам у боротьбі з коронавірусом, – це пропагандистський прийом, мета якого – відсунути на другий план інформацію про те, що саме КНР стала першим епіцентром поширення хвороби. Китайська Народна Республіка – авторитарна комуністична країна, де панує жорстока цензура, тому оцінювати її офіційну статистику треба обережно.

Міф про сильний Китай, який здолав пандемію і щедро допомагає іншим країнам у боротьбі з коронавірусом, – це пропагандистський прийом, мета якого – відсунути на другий план інформацію про те, що саме КНР стала першим епіцентром поширення хвороби. Китайська Народна Республіка – авторитарна комуністична країна, де панує жорстока цензура, тому оцінювати її офіційну статистику треба обережно.

У квітні цього року Bloomberg опублікував дані звіту американської розвідки про те, що, по-перше, Пекін спочатку взагалі приховував інформацію про початок епідемії, а по-друге, занижував показники смертності й захворюваності. Встановити істину допомогло б міжнародне розслідування, однак КНР агресивно опирається навіть самій цій ідеї. Коли з такою ініціативою виступив австралійський прем'єр Скотт Моррісон, у відповідь отримав погрози бойкотування товарів made in Australia, а на австралійський експорт пшениці, ячменю та вина погрожували запровадити й навіть запроваджували жорсткі мита.

Володимир Зеленський – далеко не єдиний політичний лідер, який прямо висловив свій захват китайськими методами й заходився дякувати КНР за допомогу. Такі контроверсійні європейські лідери, як президент Чехії Мілош Земан чи угорський прем'єр Віктор Орбан, відкрито підтримують Китай, дякують йому за допомогу під час пандемії.

У сербській столиці Белграді цієї весни навіть з'явилися білборди «Дякую, брате Сі», про лідера китайських комуністів як про брата говорить і президент цієї країни Александар Вучич.

Річ не лише у медикаментах чи захисних засобах, що надає Китай (нерідко ці товари неналежної якості, як засвідчив скандал із тестами китайського виробництва в Іспанії, коли цю продукцію повернули назад до КНР). Пекін системно працює у Східній Європі й на Балканах. Взяти хоча б уже згадану Сербію: китайська компанія Hesteel за € 46 млн придбала тут завод «Железара Смедерево» із зобов'язанням додатково інвестувати до $ 1 млрд, а інша компанія із КНР Shandong Linglong до 2025-го інвестує в Сербію € 800 млн і створить 1200 робочих місць. Китайські інвестори, на відміну від західних, мало переймаються прозорістю ринку країни, рівнем корупції та державного регулювання. Інтерес Пекіна в іншому. Капіталовкладення в сербську металургію компенсуються політичними та інформаційними бонусами. Наприклад, на Новому фестивалі авторського кіно в Белграді мали демонструвати фільм режисера Лоу Є «Літній палац», у якому згадуються події на площі Тяньаньмень. Звернення китайського посольства до МЗС Сербії виявилося достатньо, щоб стрічку зняли з програми фестивалю. Тож не дивно, що під час інформаційної кампанії в розпал пандемії у китайських комуністів з'явилися «брати» у Сербії.

Ще один спосіб зняти із себе відповідальність за виникнення й поширення COVID-19 – знайти винних поза Китаєм. Найкраще на цю роль підходить головний опонент КНР у сучасній холодній війні – США. Дипломати Піднебесної відкрито говорять про «військово-бактеріологічну діяльність» Сполучених Штатів за кордоном, зокрема у Південній Кореї.

Ще один спосіб зняти із себе відповідальність за виникнення й поширення COVID-19 – знайти винних поза Китаєм. Найкраще на цю роль підходить головний опонент КНР у сучасній холодній війні – США. Дипломати Піднебесної відкрито говорять про «військово-бактеріологічну діяльність» Сполучених Штатів за кордоном, зокрема у Південній Кореї. Таку заяву озвучив представник дипломатичного відомства КНР Ван Веньбінь через агенцію «Сіньхуа» 4 серпня цього року. Зі схожими наративами виступає й російська пропаганда: тамтешні ЗМІ, а також українські прокремлівські медіа поширюють інформацію про таємні американські лабораторії у Грузії та Україні. Мета таких маніпуляцій очевидна: звинуватити США у таємних експериментах, які начебто є джерелом поширення небезпечних інфекцій, а, отже, й COVID-19 має не китайське, а штучне американське походження.

Для просування своїх інтересів Китай має чималий набір сил і засобів. Передовсім цю місію покладено на дипломатів, яких інколи ще називають «вовками-воїнами». Вони доволі агресивно атакують, якщо західна преса критикує КНР.

У Швеції, Німеччині та інших країнах траплялися інциденти, коли посли Китаю звинувачували журналістів у «дурному смаку», якщо ті наважувалися говорити про відповідальність Піднебесної за поширення пандемії. Таке зауваження отримала, наприклад, німецька газета Bild. Має Китай також і власну «м'яку силу». Вона складається із понад 500 відділень Інституту Конфуція по всьому світу, тільки в Україні діє 5 таких інститутів. На перший погляд, це просто культурно-освітні центри, однак їх нерідко підозрюють і в просуванні пропагандистських меседжів (замовчуванні незручних тем і поширенні вигідних Пекіну наративів), у США вони перебувають у полі зору спецслужб. За даними професора політології та міжнародних відносин Університету Джорджа Вашингтона Девіда Шамбо, Китай щороку витрачає на інструменти «м'якої сили» близько $ 10 млрд.

Крім того, існує також поняття «друзів Китаю»: зазвичай це євроскептичні (якщо говорити про країни ЄС) політичні сили, вони можуть бути як правого, так і лівого спрямування, які критикують Захід і займають антиамериканську позицію. У цьому сенсі Росія та Китай використовують схожі підходи. Безумовно, найпотужнішим інструментом китайського впливу є бізнес. Найпоказовіший приклад – компанія Huawei та її роль у розбудові мережі 5G. Якщо за океаном її часто сприймають як відверто шпигунську, то в Європі, передовсім у Німеччині, до неї цілком дружнє ставлення.

Володимир Зеленський – далеко не єдиний політичний лідер, який прямо висловив свій захват китайськими методами й заходився дякувати КНР за допомогу. Такі контроверсійні європейські лідери, як президент Чехії Мілош Земан чи угорський прем'єр Віктор Орбан, відкрито підтримують Китай, дякують йому за допомогу під час пандемії.

У лютому цього року під час Мюнхенської безпекової конференції старший віцепрезидент Центру аналізу європейської політики (CEPA) Едвард Лукас виступив із доповіддю «Посилити слабкі місця демократії. Авторитарний вплив та вразливість медіа» («Firming up democracy's soft underbelly. Authoritarian influence and media vulnerability»), у якій зазначив, що китайські та російські пропагандисти використовують слабкі ланки відкритого медіаринку у пропагандистських інтересах.

На думку пана Лукаса, виходом могли б бути єдині правила гри, які вимагали б від медіа розкривати своїх кінцевих власників, посилена увага контррозвідки до ворожих інформаційних впливів, відмова від публікації рекламних матеріалів від представників урядів авторитарних держав (цей прийом активно використовують російські та китайські політики) і розвиток медіаграмотності населення.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ-ЯДИТУВАННЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ЩОДО СТАВЛЕННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ АУДИТОРІЇ ДО ПРОЯВІВ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В РІЗНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСАХ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

«Війна – це шлях обману. Тому, хоч ти і спроможний щось робити, показуй супротивнику, що не можеш; якщо ти користуєшся чимось, роби вигляд, що ти цим не користуєшся; хоч ти і далеко, змушуй ворога думати, що ти близько… доведи його до розпачу і перемагай»

Сунь-Дзи

Аксіома, що «все нове – це добре забуте старе» спрацьовує і на таке, здавалося б, сучасне поняття як «дезінформація». Складова мистецтва війни всіх часів і народів, робочий інструмент політики від глобального до локального рівня у третьому тисячолітті впритул стосується кожного пересічного користувача Інтернету.

Водночас існує й проблема перевірки інформації на достовірність. Гостре інформаційне протистояння та гібридні війни, що супроводжуються поширенням в інформаційному просторі недостовірної та шкідливої інформації, спрямовані на послаблення засад державності, верховенства права й навіть гуманізму. Зазначене актуалізує для пересічних громадян поняття «фактчекінг», «інформаційна гігієна», а питання достовірності інформації набуває особливого значення.

Чи зважаємо ми на якість інформації, яку отримуємо? Чи переймаємося її походженням? Чи відрізняємо правду від фейку? Чи усвідомлюємо маніпуляції та провокативність новин, що нам пропонують ЗМІ?

Promote Ukraine спробувала знайти відповіді на ці та інші питання, вивчаючи ставлення україномовної аудиторії до проявів дезінформації в різних інформаційних ресурсах та її впливу на ухвалення рішень.

Методологія дослідження

Опитування проводилося в період з 20.08 по 26.08.2020 року, з використанням методу CAWI та застосуванням функціоналу google-forms. Посилання на опитування було розміщено на сайті www.promoteukraine.org, сторінках Facebook та надсилалось на електронну пошту зацікавлених осіб.

Фейкові новини відіграли певну роль як каталізатор епохи Просвітництва, коли фальшиве пояснення Католицькою церквою причини землетрусу в Лісабоні 1755 р. змусило Вольтера висловитися проти релігійного засилля.

Розробка інструментарію та обробка інформації здійснювалася за підтримки науково-дослідного Інституту соціологічних досліджень Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Отримана соціологічна інформація має описовий характер і демонструє узагальнене ставлення україномовної аудиторії до проявів дезінформації в різних інформаційних ресурсах та її впливу на ухвалення рішень.

Отже, у цьому опитуванні взяли участь 635 респондентів віком від 18 років. 98,6% респондентів на момент опитування мешкали на території України, а 1,4% – у ЄС. Найактивнішою аудиторією стали особи віком від 41 до 55 років (39,69%) та 29-40 років (26,77%), найменше учасників – віком 65 та старше (4,25%). Майже три чверті респондентів (74,65%) – це жінки; 80,9% – особи з вищою освітою (рівня бакалавр, спеціаліст або магістр); мешканці міст із населенням до 10 000 – 24,25%, міст-мільйонників – 19,84%, із населенням 100 000-500 000 – 17,01%, і найменше респондентів – 10,87% – з міст із населенням 50 000-100 000 осіб.

Переважна більшість респондентів читають або слухають новини українською (81,73%) та російською (11,81%) мовами, а також англійською, німецькою, французькою та італійською. Для деяких учасників опитування мова новин не є принциповою, за необхідності вони навіть користуються онлайн-перекладачем.

64,88% респондентів стежать і 29,61% скоріше стежать за подіями у світі, отримуючи більшість інформації з соціальних мереж (68,82%), онлайн-видань (63,15%) та частково – від друзів і знайомих (68,66%). Найменш популярними є радіо і друковані видання: вони є основним джерелом лише для 4,25% та 5,67% респондентів. Телебачення взагалі не є джерелом інформації для 32,44%, частково з телебачення одержують інформацію 49,29%, і 18,27% дістають більшість інформації з ТБ. Для 64,09% учасників опитування частковим джерелом інформації є родичі й лише 0,94% респондентів не отримують інформації з соціальних мереж.

Телебачення виявилося також найменш переконливим джерелом інформації: йому зовсім не довіряють 39,53% респондентів, а повністю довіряють лише 2,83%. Протилежним є ставлення до онлайн-видань і соціальних мереж: їм частково довіряє найбільша частина учасників опитування – 83,62%, і зовсім не довіряє найменша кількість – 6,93% і 9,29% відповідно.

Рейтинг країн, інформаційним ресурсам яких довіряють або не довіряють наші респонденти, розподілився наступним чином:

- ЄС – повністю довіряють 21,10% і частково довіряють 61,73%.
- Україна – повністю довіряють 13,70% і частково довіряють 79,37%.
- Росія – зовсім не довіряють 61,26%.
- Китай – зовсім не довіряють 31,18%.

Найпереконливішими критеріями довіри до джерела інформації було визначено: перевіреність інформаційного ресурсу (для 93,54% респондентів), його авторитетність (для 72,60%) та країна походження інформації (для 71,18%). Найменш вагомою для довіри є популярність інформаційного ресурсу (для 30,08%).

Важливо, що у респондентів є чітке уявлення про те, яким має бути джерело правдивої інформації. Переважна більшість опитаних переконані, що джерело інформації може вважатися достовірним, якщо: а) несе відповідальність за надану інформацію (95,75%), б) зазначає першоджерело інформації, що надається (89,29%), в) має підтверджену роками репутацію впливового ЗМІ на національному або міжнародному рівні (74,17%). Найменш переконливим з погляду достовірності вважається джерело, яке використовує думки провідних учених. Так, відносний мінімум (59,69%) респондентів відзначили цей критерій як важливий.

42,36% перевіряють інформацію, навіть ту, яка видається правдивою, оскільки вважають, що всю інформацію зі ЗМІ потрібно перевіряти. Майже стільки ж респондентів перевіряють те, що викликає у них сумніви (42,20%). 8,35% не перевіряють інформацію, яка походить з авторитетних (на думку респондентів) джерел. 1,57% переконані, що інформація зі ЗМІ не може бути правдивою у принципі.

Таким чином, майже **85% респондентів налаштовані перевіряти інформацію**, яку отримують. Однак **48,82% не знають про платформи для фактчекінгу інформації,** та лише **4,57% знають про такі й часто ними користуються**. Про платформи для фактчекінгу інформації знають та інколи користуються ними 25,35%; знають, але не користуються 21,26% опитаних.

Як респонденти оцінюють своє **вміння відрізнити правдиву інформацію від фейку?** 12,13% респондентів оцінюють це вміння на 90-100%. Більш самокритичні 27,09%: вони вважають, що можуть диференціювати дезінформацію у 50-69% випадках. Майже половина респондентів **(49,45%) упевнені, що відрізняють фейки у 70-89% випадках**. Не переймаються достовірністю інформації тільки 0,94%.

72,28% вважають дезінформацією те, що не має посилань на першоджерела або ці першоджерела не викликають довіри. Для 17,01% респондентів дезінформація – це те, що видається абсурдним чи суперечить їхнім знанням/уявленням/досвіду. Тільки 3,62% вважають це тим, що називають дезінформацією ЗМІ або особи, яким ці респонденти схильні довіряти. Крім того, дезінформацією, на думку учасників опитування, також є брехня; перекручування інформації або її неповне викладення, яке спотворює початковий зміст; інформація, що не відповідає дійсності або та, що суперечить наявним фактам; маніпулювання фактами, навмисне їхнє викривлення у корисних цілях, оціночні судження «експертів» з метою впливу на думку аудиторії, маніпуляції з результатами «рейтингів» та рекламним контентом, що важко перевірити, а також передвиборні обіцянки та звіти про «перемоги» всіх політичних партій.

Серед джерел, за допомогою яких дезінформація поширюється постійно, респонденти називають телебачення (64,57%), соцмережі (54,96%). Друзі або знайомі (67,87%), онлайн-видання (62,20%) та друковані видання (56,22) можуть робити це інколи. Ніколи не поширюють дезінформацію офіційні урядові сторінки (на думку 19,53% респондентів) та родичі (10,71%).

Для 64,09% респондентів дезінформація найчастіше походить з інформаційних джерел країн з обмеженою демократією або країн авторитарного режиму. 6,14% вважають, що дезінформація може походити й з демократичних країн. Для 26,61% на це питання було важко відповісти. Серед інших варіантів відповіді на це питання зазначали, що джерелами дезінформації можуть бути всі, кому це вигідно, або ті, що фінансово залежні від певної ідеологічної, соціальної й політичної спрямованості; усі великі впливові країни, де за ЗМІ стоять впливові фінансові групи; джерела можуть бути різними, залежно від того, на що (кого) спрямована дезінформація.

Найбільше дезінформація впливає на пересічних громадян (так уважають 65,35% респондентів), а також разом із ними й на політику, й на культуру, й на бізнес-еліту (30,55%). Вразливими групами є також люди похилого віку та особи з низьким рівнем освіти.

У поширенні дезінформації найбільше зацікавлені: автори «теорії змови» (на думку 31,34% респондентів), її жертви (24,88%), а також влада й олігархи, держави з авторитарним управлінням, неокомуністи та глобалісти, Російська Федерація, Владімір Путін, політики й усі, хто на них працює…

Дезінформація і «теорії змови» пов'язані між собою! Так уважають однозначно 22,36% респондентів, і 41,89% схильні так вважати. Не пов'язують ці поняття 7,72%.

Найчастіше респонденти почуваються дезінформованими, читаючи матеріали суспільно-політичного характеру (54,33% – дуже часто, 35,91% – часто), рекламного характеру (43,31% – дуже часто, 39,84% – часто), на розважальні теми – дуже часто (15,43%) та про довкілля (33,70%). Відносно рідко та дуже рідко створюють відчуття дезінформованості матеріали технічного характеру (52,13% і 20,63%) та про спорт (43,79%), а також науково-публіцистична інформація (48,66%). Дезінформованими щодо даних про ситуацію з COVID-19 відчували себе постійно 31,02%, і скоріше дезінформованими – 45,35% респондентів. Це майже у п'ять разів більше, ніж кількість протилежних відповідей («скоріше ні» – 17,48% та «ні, ніколи» – 2,05%).

Ілюзій щодо можливості повного викорінення дезінформації немає у 20,63% респондентів; 59,53% налаштовані не так категорично, але вважають, що дезінформацію скоріше неможливо повністю здолати. Протилежної думки дотримуються 16,53% (3,62% «так» і 12,91% «скоріше так»).

Спростування неправдивої інформації провідними ЗМІ може бути дієвим механізмом боротьби з дезінформацією. Абсолютно так схильні думати 24,09% і скоріше так – 43,78% відповідно. Не погоджуються з такою позицією загалом 27,24% респондентів.

На думку 90,55% респондентів, дезінформація шкодить євроінтеграції України, а створення добровільної платформи з контролю за політичною рекламою стане дієвим механізмом попередження та боротьби з дезінформацією (абсолютно переконані у цьому 20,79%, оптимістично налаштовані з цього приводу 47,24% респондентів). Іншими достатньо дієвими механізмами попередження та боротьби з дезінформацією, на думку учасників опитування, можуть стати блокування ботів (понад 82%), ліквідація фейкових акаунтів (понад 88%) та укладення Кодексу поведінки проти дезінформації (майже 78% респондентів).

Читачам журналу «Огляд Україна Брюссель» та його редакції було б цікаво знати Вашу думку з приводу результатів цього опитування. Якщо Ви були серед респондентів, чи здивували Вас відповіді інших? Якщо Ви не брали участь в опитуванні, які настрої у Вас викликають його результати?

Зворотний зв'язок на сторінці журналу **https://www.promoteukraine.org/uk/zhurnal/** та соціальних мережах **Promote Ukraine** вітається!

Business Woman Club

Жінка може все!

www.businesswomanclub.org
+38 (050)-663-01-32

ЗАВОЮВАННЯ ДОВІРИ У НЕСПОКІЙНІ ЧАСИ – ПОЛІТИЧНИЙ PR У СХІДНІЙ ЄВРОПІ

КРІСТІАН ШПАР, ЗАСНОВНИК АСОЦІАЦІЇ КОМУНІКАЦІЙ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ (SEECOM), ПЕРШОЇ В ЄВРОПІ ПРОФЕСІЙНОЇ АСОЦІАЦІЇ УРЯДОВИХ КОМУНІКАЦІЙНИКІВ. КОЛИШНІЙ БІЗНЕС-ЖУРНАЛІСТ ІЗ НІМЕЧЧИНИ, ПРАЦЮВАВ РЕЧНИКОМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ТА ДИРЕКТОРОМ ПРЕДСТАВНИЦТВА ФОНДУ КОНРАДА АДЕНАУЕРА, ПРОВОДИВ МЕДІАТРЕНІНГИ В УКРАЇНІ.

"Українському медійному простору властива безліч контрастів: попри те, що традиційні ЗМІ залежні від бізнес-магнатів, усе ж присутній і динамічний альтернативний медіапростір із блискучими журналістськими розслідуваннями. У цій ніші Україна випереджає багатьох інших країн посткомуністичного табору.

У країнах із молодою демократією спеціалісти з політичних комунікацій мають значно більше завдань, ніж їхні західні колеги. Минуло тридцять років, як східна Європа звільнилася від комуністичної системи. Це стало періодом тривалих трансформацій політичних систем, налаштованих на рух до відкритого та стабільного політичного середовища, однак із певними нюансами: спільнота «старої гвардії» відтерміновувала практичне втілення європейських цінностей. Водночас глобальна політична ситуація надзвичайно ускладнювалася: зміна режиму «холодної війни» на багатополярний світовий порядок, а також вплив цифровізації та глобалізації кардинально змінили світ. Значні технічні революції, як-от стільниковий зв'язок GSM, електронна пошта, користувацький контент і соціальні мережі – усе це відбулося за цей короткий проміжок часу.

Більше інформації про фундаментальні рішення

У деяких країнах Східної Європи громадяни все ще мають дійти згоди щодо основоположних політичних рішень: більше чи менше європейської інтеграції? Прозахідний чи прокремлівський курс? Ліберальна демократія чи сильна держава? Це стосується не лише сусідів Європейського Союзу (ЄС), а й окремих його країн-членів. Кризи в ЄС та виклики, пов'язані з міграцією, знову порушили ці питання. Проте консенсусу щодо сприйняття комуністичного минулого поки що не досягнуто, і суспільства справді надзвичайно розділені в цьому питанні. Громадянам Східної Європи, на відміну від мешканців Заходу, потрібно, напевно, більше інформації від політичних стейкхолдерів. Політикам слід діяти у трьох напрямах: просвітництво в історичних питаннях, вибудовування чіткої стратегії щодо євроінтеграції та створення перспектив колективного й індивідуального розвитку в мінливих умовах глобалізації. Багато кого зі Східної Європи ще потрібно переконувати у перевагах демократії та відкритого суспільства.

Травматичний досвід, пов'язаний із державними комуністичними партіями, політичні перипетії у постдиктаторський період і надзвичайно поляризований політичний дискурс загалом зіграли не на користь репутації політиків. Корупційні скандали також погіршили імідж політиків і партій. Крім того, на публічні відносини політиків впливає і цифровізований спосіб життя. Громадські організації та неформальні рухи привертають дедалі більше уваги громадян в Інтернеті, презентуючи себе як нових та незаплямованих гравців на політичній арені. Масові протести організовуються за допомогою Фейсбуку, Твіттеру та Телеграму – останній відіграє значну роль у теперішніх подіях у Білорусі. Не лише молоде покоління користується Інтернетом для споживання політичної інформації; багато користувачів створює власний контент, і цифровий розрив із західними країнами швидко скорочується.

Це все підтверджує необхідність професійно підходити до питання комунікації політичних стейкхолдерів у нових країнах-членах ЄС, на Західних Балканах та у країнах Східного партнерства. Однак виклики ще більші в ситуації із засобами масової інформації. Формально медіа є незалежними, а свобода слова гарантована конституціями. Проте реальність часто інша, принаймні стосовно традиційних ЗМІ. Багато з них, особливо телебачення й газети, перебувають у власності магнатів, які використовують їх як інструменти впливу. Самі ж власники масмедіа не є видавцями у традиційному розумінні, вони не зацікавлені у зароблянні грошей за допомогою якісної журналістики. По суті, це піар-підприємці, які свідомо інвестують у збиткові ЗМІ, керуючись прихованими мотивами. Їхні інтереси полягають у політичному та економічному впливі, який можна використати в особистих цілях. Мовчазні домовленості з політиками – частина цього явища. Очевидно, що багато засобів масової інформації сильно залежать від державної реклами, і національної, і регіональної. Усе ще залишається усталеною практикою органів влади різних країн використовувати громадські фонди або частину субсидій ЄС для підтримки позитивного для себе висвітлення подій у мас-медіа.

Українському медійному простору властива безліч контрастів: попри те, що традиційні ЗМІ залежні від бізнес-магнатів, усе ж присутній і динамічний альтернативний медіапростір із блискучими журналістськими розслідуваннями. У цій ніші Україна випереджає багато інших країн посткомуністичного табору.

Атмосфера взаємозалежності мас-медіа та політики ускладнює роботу ЗМІ, наприклад, коли йдеться про прозорість власності та проплаченого контенту, обмеження монополій у підготовці та поширенні новин або посилення етичних стандартів журналістики. Багато південно-східних та східноєвропейських країн зараховані до категорії «проблемних» у рейтингах свободи преси таких громадських організацій як «Репортери без кордонів» (RSF) та «Дім Свободи». Україна посідає сьогодні 96-те місце серед 180 країн (згідно з RSF) – між Сербією (93-тє місце) та Чорногорією (105-те).

Простежується одна значуща тенденція, яка впливає на весь медіасектор, – це бюджетні обмеження. Через Інтернет-революцію громадяни користуються більшою кількістю інформаційних джерел, значна частина яких безоплатна. І це – економічний крах для традиційних засобів масової інформації, які тривалий час ігнорували або недооцінювали виклики найближчого майбутнього. Наслідки драматичні: ЗМІ скорочують штати, а пульс продукування та споживання новин пришвидшується. Зараз значно менша кількість журналістів продукує значно більше новин. Слабкі редакції більше залежать від промоційного контенту. Глобальною тенденцією є втрата балансу між медіа й тим же піаром. У багатьох країнах, наприклад, Німеччині та США, чисельність працівників цього сектора переважає чисельність штатних журналістів. Згідно з даними однієї з медійних асоціацій Німеччини, уже у 2014 році у країні нараховувалось 48 000 журналістів на противагу майже 50 000 працівників PR-відділів. Того ж року Департамент праці США нарахував 4,6 піарника на одного журналіста. Стало простіше впливати на мас-медіа та використовувати їхні слабкості собі на користь.

Консенсусу щодо сприйняття комуністичного минулого поки що не досягнуто, і суспільства справді надзвичайно розділені в цьому питанні. Громадянам Східної Європи, на відміну від мешканців Заходу, потрібно, напевно, більше інформації від політичних стейкхолдерів.

Однак чи є це дійсно гарними новинами для PR-менеджерів? Економічна криза ЗМІ йде пліч-о-пліч із кризою довіри – і в журналістиці, і в політичній комунікації. До прикладу, у Південно-Східній Європі брак професійних та етичних стандартів у засобах масової інформації й політиці повернувся бумерангом: згідно з дослідженнями, що проводилися Фондом Конрада Аденауера, рівень довіри до ЗМІ й до політичних комунікацій надзвичайно низький. За результатами репрезентативного опитування, опублікованого у 2018 році, лише 10% болгар і 15% македонців уважають мас-медіа незалежними. Крім того, раніше проведені дослідження у Румунії та Болгарії (опубліковані у 2015 та 2016 роках) засвідчили, що навіть не кожен десятий громадянин вважає себе достатньо поінформованим політиками.

Якщо ступінь довіри до традиційних ЗМІ настільки низький, чи можуть вони бути належними каналами комунікації з громадськістю? Чи будуть громадяни довіряти меседжам, що надходять через скомпрометовані канали новин? На тлі питання якості провідних ЗМІ східної Європи соціальні мережі випробовують на правдивість професійну журналістику. Відповідно до певних алгоритмів, Фейсбук тощо пропонує новини, які відповідають прогнозованим інтересам користувачів. Попри відкритість Інтернету, щораз більше користувачів блукають у лабіринтах, зведених власними політичними вподобаннями й особистим середовищем.

Якщо всі «мої» джерела у Фейсбуці кажуть те саме, як можуть вони помилятися? Опитування громадської думки одноголосно свідчать, що зростає кількість людей, які більше схильні вірити тому, що постять їхні друзі у Фейсбуці, а не тому, що публікують провідні засоби масової інформації.

Це повинно мотивувати речників перевіряти надійність медіаплатформ, а також пропонувати альтернативні джерела або навіть комбінувати їх за потреби. Медіазв'язки зі штатними репортерами та пряме спілкування з громадянами доповнюють один одного. Окрім онлайн-платформ та заходів «наживо», політикам усе ще потрібні традиційні мас-медіа для участі в політичному дискурсі, однак вони можуть захотіти робити акцент на якісних ЗМІ.

По-друге, для політичних комунікаційників дедалі важливішим стає дотримання етичних стандартів. У цифрову епоху інформаційних маніпуляторів рано чи пізно все буде викрито, якщо не газетами, то фрілансерами або неприбутковими медіаорганізаціями. Чимраз більша кількість національних та міжнародних PR-асоціацій визначає для себе принципи, що є основоположними. SEECOM, організація комунікацій у публічному секторі, членами якої є представники 15 країн, має власну Хартію професійних цінностей – Будванську Декларацію 2012 року. Вона наголошує на потребі у прозорості, інклюзивності, залученні громад та цілісності. SEECOM також наголошує на посиленні внутрішньої комунікації між структурами уряду та більшим транскордонним обміном. Один із прикладів такої співпраці: у Чорногорії уряд запустив додаток, де громадяни можуть публікувати інформацію про забруднення, дорожні правопорушення посадовців, неналежний стан доріг, ухилення від сплати податків. Завдяки колегіальному обміну думками в межах SEECOM, боснійські посадовці вивчили це рішення й надали ідеї для таких додатків. SEECOM, членами якої є 80 урядовців із країн Балкан та міжнародних організацій, відкритий до співпраці з асоційованими членами з країн Східного партнерства.

Відновлення довіри через прагматизм та відкритість

Побудова й відбудова довіри має суттєве значення для політичних стейкхолдерів. Щораз частіше у Східній Європі покоління молодого та середнього віку потребує нового політичного стилю, який можна описати як відкритий і прагматичний, орієнтований на розв'язання проблем та діалог, без змагання за престиж, партисипативний та спрямований на публічний інтерес, а не на обслуговування потреб окремих осіб. Верховенство права та громадянських прав є ключовими темами для цієї групи громадян.

Багато кого зі Східної Європи ще потрібно переконувати у перевагах демократії та відкритого суспільства.

Замість спілкування у пропагандистському стилі дедалі більше громадян потребують діалогу з політиками, особливо ті, хто добре обізнані з Інтернетом, багато подорожують та мешкають у великому місті. Чимраз рідше політики «виїжджають» на ідеології; навпаки, їм потрібно зважати на щоденні потреби громадян та пропонувати ефективні політичні рішення. Сподівання, переживання й довіра громадян вартують більшого, ніж програми партій. Наприклад, актуальними темами виборчих кампаній є економічна ситуація, якісна освіта та прозорість державної служби.

У контексті вищезазначеного сприйняття сучасних стандартів у політиці та публічному діалозі відкривають органам державної влади й політичним партіям надзвичайні можливості. Щоб бути успішним, і ухвалення рішень, і комунікації повинні відповідати очікуванням та узгоджуватися між собою. Саме професійний менеджмент комунікацій є запорукою того, що всі основні стейкхолдери організації діють у ключі її офіційної позиції й цим викликають довіру аудиторії.

За такими спостереженнями приховується ще один виклик – формування професійної рольової моделі PR-менеджерів у регіоні. У багатьох випадках робота спікерів та радників із комунікацій вважається скоріше розширенням процесу розробки політики, а не її частиною.

З такої позиції головним завданням відділу «преси» або «медіа» є транслювати послання керівництва, іншими словами – забезпечувати провідним політикам достатньо ефірного часу на телебаченні та привабливу фан-сторінку у Фейсбуці. Попри те, що соціальні мережі вже є невіддільною частиною піару, комунікація все ще відбувається «на вимогу» лідерів, у режимі оприлюднення офіційної позиції, що часто є доволі односпрямованим. Наприклад, у деяких політичних партіях старші менеджери з комунікацій не завжди мають доступ до засідань виконавчого органу, і їх не систематично залучають як радників до процесу ухвалення рішень.

Справжня керівна функція для PR менеджерів

Справжня керівна функція включає мінімізацію проблематичних політичних позицій, обрання ключових посилів для фокусування, які б відповідали публічним дебатам (формування порядку денного) та впевненість, що уповноважені представники говорять єдиним голосом. Серед інших важливих елементів сучасного PR-менеджменту – чіткі цілі комунікації, відгук аудиторії (опитування громадської думки), а також професійна оцінка каналів та виділених ресурсів. Це багато в чому залежить від відкритості лідерства до підходу, який передбачає попереджувальне й методичне спілкування, на відміну від того, що ґрунтується на інтуїції лідерів.

Проактивні заходи також є важливими, зважаючи на поляризованість медіа й політичного простору Східної Європи. Оскільки основним ЗМІ часто бракує збалансованих та виважених репортажів, політичним дебатам властиві поверхневість, сенсаційний та конфронтаційний характер. Чорний піар у виборчих кампаніях там зустрічається частіше, ніж у Західній Європі.

Це означає широкий спектр відповідальності для PR-експертів в організаціях. У багатоканальному та крос-медійному середовищі навіть найпопулярніші політики потребують сильної та компетентної команди для забезпечення комунікацій. Вони не можуть будувати піар лише на інтуїції. Відповідно, посилення професійного профілю спікерів, а також використання їхніх стратегічних порад у процесі ухвалення політичних рішень є важливими елементами менеджменту внутрішніх комунікацій.

Проактивні заходи також є важливими, зважаючи на поляризованість медіа й політичного простору Східної Європи. Оскільки основним ЗМІ часто бракує збалансованих та виважених репортажів, політичним дебатам властиві поверхневість, сенсаційний та конфронтаційний характер. Чорний піар у виборчих кампаніях там зустрічається частіше, ніж у Західній Європі. «Моїм найголовнішим завданням є відбивати напади, – зазначає один PR-менеджер, учасник мого практикуму. – Транслювати наші власні аргументи – це вже другорядне». У таких ситуаціях внутрішні наради, систематичне визначення програми діяльності допомагають залишатися цілеспрямованими та концентруватися на публічному профілі організації.

Діалог та участь потребують подальшого розвитку

Сучасне розуміння політичної комунікації, у якій громадяни та журналісти є не лише цільовою аудиторією, а й сторонами діалогу, усе ще потребує подальшого розвитку. Це стосується політичних організацій у всьому світі, але особливо – у країнах з молодою демократією та у перші десятиліття після перезавантаження політичної системи. Поступово політичні лідери мають діяти більш прозоро, ставати більш відкритими до порад і зголошуватися бути об'єктом публічного контролю.

І хоча авторитарний політичний стиль знову знаходить більше підтримки й у західному, й у східному суспільстві, у більшості європейських країн не може бути повернення до рольової моделі надзвичайно обізнаного сильного лідера з необмеженою владою. Соціальні мережі, відкриті кордони, дешеві перельоти та програми обміну на кшталт Еразмусу дали можливість багатьом людям порівняти політичні й соціальні устрої різних країн. У період із 2014 по 2019 роки сім тисяч триста українців отримали гранти на навчання в європейських університетах. Ба більше, дев'ять тисяч молодих українців стали учасниками волонтерських проєктів, тренінгів та програм обміну з ЄС. У цій категорії Україна посідає перше місце серед країн-партнерів Євросоюзу.

Покоління майбутніх лідерів у країнах-сусідах ЄС уже звикло ставити під сумнів усталені процедури та долучатися до процесів. І урядам, і політичним партіям рекомендують зважати на це, коли вони вибудовують комунікацію з громадянами.

Усвідомлюючи останні демократичні зміни у політичних системах, політичні стейкхолдери Східної Європи перебувають на порозі зміни культури – перехід від вертикального підходу до середовища співпраці, від винятковості влади до відкритих дверей, від шоу одного актора до всебічної компетентності команд. Розвиток політичних систем і тренди політичних комунікацій – це дві сторони однієї монети. Україна стала лабораторією нових яскравих ідей для громадянського суспільства. Фактичне впровадження демократичної культури у суспільство має наслідком зміни у способах політичної взаємодії. Наступний розвиток політичних комунікацій у цій динамічній та вольовій частині Європи більше залежить від зміни культури публічних установ та партій, ніж від статей їхнього бюджету або організаційних структур.

Цю статтю написано на основі параграфа книги «Відновлюючи зв'язок з громадянами – від цінностей до великих даних», яку автор опублікував для Фонду Конрада Аденауера.

"Власники мас-медіа не є видавцями у традиційному розумінні, вони не зацікавлені у зароблянні грошей за допомогою якісної журналістики. По суті, це піар-підприємці, які свідомо інвестують у збиткові ЗМІ, керуючись прихованими мотивами. Їхні інтереси полягають у політичному та економічному впливі, який можна використати в особистих цілях.

МОВНА ПОЛІТИКА БЕЛЬГІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

ОКСАНА БУЛДА, ЮРИСТКА, ФАХІВЧИНЯ ІЗ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-ПРАВА, МАЄ LLM СТУПІНЬ УНІВЕРСИТЕТУ ГЕНТА ТА ВОЛОНТЕРКА ГО «ПРОМОУТ ЮКРЕЙН», У СПІВАВТОРСТВІ З ЛОРЕНСОМ ДЕ ДОНДЕР, БЕЛЬГІЙСЬКИМ ТУРИСТОМ З ІНТЕРЕСОМ ДО УКРАЇНИ.

Мова – це не просто засіб спілкування. Це основа для історії, культури, менталітету та ідентичності людей і країни.

Бельгійська мовна політика є дуже складною не лише через кількість офіційних мов, але й через чутливість цієї політичної та економічної теми. В Україні мовна політика також є досить актуальною проблемою в суспільстві, і нею часто маніпулюють політики. Деякі люди стверджують, що тривала історична боротьба між українською та російською мовами є головною причиною шестирічної війни на Сході України та анексії Криму.

Наразі бельгійська мовна політика є одним із найцікавіших аспектів для іноземців, які проживають у Бельгії. Наприклад, подорожуючи з Брюсселя до Мехелена (Mechelen), вам потрібно буде знайти потяг, який прямує до Маліна (Malines), або, під час повернення в Антверпен (Antwerpen), ви потрапите на потяг до Анвера (Anvers) і найцікавіше: подорожуючи до міста Монс (Mons) із Фландрії, варто шукати потяг до Бергена (Bergen), бо це одне й те саме місто. Хоча для місцевих жителів такі переклади не є складністю, для туристів та іноземців це може бути часом досить заплутано.

Для початку короткий вступ стосовно мовної політики:

- Бельгія має три офіційні мови – нідерландську, французьку та німецьку – з населенням 11 мільйонів людей;
- в Україні є одна офіційна мова – українська (населення 42 мільйони людей).

Як ми бачимо, Бельгія є досить різноманітною для такої невеликої країни, порівняно з Україною, яка є однією з найбільших країн Європи з єдиною офіційною мовою.

Щоб зрозуміти, чому і як Бельгія управляє таким розмаїттям, варто звернутися до історії. Бельгійська територія перебувала під впливом різних країн – нею керували іспанські (1585-1714), австрійські (1714-1794) та французькі (1794-1815) окупанти, і далі ця територія була возз'єднана з Нідерландами з 1815 по 1830 рік.

Історія України не сильно відрізняється у цьому плані, оскільки в різні історичні періоди країна перебувала під владою Польщі, Росії, Угорщини, Туреччини тощо. Це, своєю чергою, вплинуло на культуру та мову, оскільки в кожному регіоні України є різні діалекти, які іноді складно зрозуміти. Якщо в Бельгії найбільший вплив мала Франція з точки зору мовної політики, то в Україну він прийшов із Росії під час так званої русифікації.

Тому з історичної точки зору є деякі подібності між цими країнами. Однак мовна політика відрізняється.

Варто докладніше розглянути бельгійський підхід. З точки зору територіальності важливо згадати, що Бельгія має окремі регіони: Фландрію з нідерландською мовою як офіційною, Валлонію з офіційною французькою мовою, Брюссель – столицю зі спеціальним статусом й обома (нідерландською і французькою) офіційними мовами та Східну Бельгію з німецькою мовою у статусі офіційної.

Оскільки офіційна мова в кожному регіоні відрізняється, існують суворі правила їхнього застосування, особливо щодо французької та нідерландської мов. Наприклад, усі регіональні адміністрації (міські ради, поліція та інші органи влади) зобов'язані використовувати лише офіційну мову, навіть якщо вони розуміють інші мови. На практиці це означає, що громадянину Бельгії, який не може розмовляти мовою регіону, потрібен перекладач для спілкування з владою. На перший погляд, це здається цілком зрозумілим, ви повинні використовувати місцеву мову регіону, але якщо йдеться про іноземців, зокрема туристів, іноземних студентів чи експатів, це може дуже ускладнити та заплутати ситуацію.

Тим часом в Україні підхід набагато простіший – одна офіційна мова, попри те, що насправді в кожному регіоні, який межує з Польщею, Угорщиною, Словаччиною, Росією та Румунією, невеликі села чи навіть великі міста говорять мовою прикордонної країни. Таким чином, держава насправді різноманітна, але в мовній політиці діє принцип «єдина офіційна мова».

Цікавим аспектом є те, як ці країни керують мовною політикою з точки зору освіти. Наприклад, у Бельгії три мови мають офіційний статус, але у школах Валлонії нідерландська мова не завжди є частиною обов'язкової освітньої програми, а у Фландрії французьку мову викладають обмежено, і німецька, відповідно, не вважається обов'язковою у Фландрії та Валлонії. Звичайно, це залежить від конкретного місця розташування школи та вибору батьків, але загалом ситуації, коли бельгійці з Валлонії не говорять нідерландською мовою і коли у фламандців, порівняно з двома десятиліттями тому, зменшуються знання французької мови, є цілком звичним явищем. Як наслідок, їм важко зрозуміти одне одного.

В Україні єдиною обов'язковою мовою є українська, яку викладають у кожній школі. Як правило, англійська мова є частиною обов'язкової освітньої програми. Крім того, батьки можуть обрати будь-яку іншу мову, наприклад російську, французьку, польську та іншу. Існувало й досі існує питання викладання російської мови в Україні. Через загарбницьку мовну політику Російської імперії протягом багатьох століть російська мова домінувала над українською, яка вважалася мовою селян. Дивно, але тут ми можемо знайти деякі подібності з нідерландською мовою. Протягом багатьох років французька мова в Бельгії вважалася мовою еліти й освічених людей, водночас нідерландська мова широко була вживана нижчим класом суспільства. Фламандський рух політично боровся за здобуття мовних прав упродовж 19-20 століть, а також сприяв переходу економічного розвитку з Валлонії до Фландрії протягом середини 20 століття. Кордон між французькомовною та нідерландомовною провінціями був намальований, щоб вказати, якою мовою розмовляють у тій чи іншій провінції.

Далі необхідно зазначити мовні вимоги до професійних знань та навичок в обох країнах. В Україні переважно англійська та російська мови потрібні й використовуються у професійному житті, тоді як, нагадаємо, офіційний статус має лише українська мова. Після Помаранчевої революції у 2004 році та Майдану в 2014 році українська мова стала більш популярною і сьогодні використовується в більшості компаній України разом із російською та англійською. Таким чином, вимоги до професійних знань та навичок виходять за межі того, що може запропонувати освітня система.

"Історія мов Бельгії та України є досить схожою, але мовні політики - різні, і наслідки, відповідно, контрастні.

У Бельгії вимоги до мови залежать від сфери зайнятості. Наприклад, у Фландрії обов'язково необхідно знати нідерландську та бажано англійську мови. Знання французької мови потрібно в 75% випадків, тоді як німецька мова є дуже специфічною для кожної окремої компанії. У Валлонії французька мова є обов'язковою, а другою мовою може бути англійська. Вимога знати нідерландську мову зустрічається рідше. Брюссель вимагає всебічних знань нідерландської, французької та англійської мов.

Однак завдяки мовному підходу в освіті вимоги до професійних знань та навичок також значно вищі, ніж можуть запропонувати школи. Ще більш суперечливим є те, що діти, які навчаються у школах Фландрії та Валлонії, насправді не завжди мають рівні можливості працевлаштування, оскільки нідерландську, як необхідну мову для роботи, зазвичай не викладають у школах Валлонії, тоді як французьку мову у Фландрії викладають обмежено. Як результат, ми бачимо високий рівень безробіття у Валлонії та багато політичних маніпуляцій у цьому плані.

Щодо політичного аспекту, слід зазначити, що суворі правила стосовно знання мов застосовуються не лише до бельгійців, а й до іноземців. Наприклад, якщо ви, як іноземець, плануєте оселитися в Бельгії, ви зобов'язані вивчити нідерландську мову та скласти іспити як мінімум на рівень А2. Таку освіту фламандський уряд забезпечує кожному нерезиденту без будь-яких витрат, а також спеціальні курси інтеграції. Таким чином, уряд мотивує та сприяє інтеграції, аби в майбутньому для цих людей було більше можливостей працевлаштування. В Україні ситуація інша. Можливості для іноземців вивчати українську мову дуже обмежені. Також нещодавно в Україні було ухвалено закон про обов'язкову вимогу розмовляти лише українською мовою у громадських місцях, таких як ресторани, магазини, бібліотеки тощо. Таким чином уряд намагався запобігти поширенню впливу російської мови через військове вторгнення Російської Федерації на територію України. Однак це призвело до громадянської непокори та протестів через страх дискримінації українців, які розмовляють російською мовою. Отже, результат виявився зовсім іншим, ніж очікування.

Насамкінець варто наголосити, що історія мов Бельгії та України є досить схожою, мовні політики - різні, і наслідки, відповідно, контрастні. Україна має засвоїти уроки з бельгійського досвіду. Наприклад, як обмежити поширення широко вживаної мови та як мотивувати не лише громадян, але й іноземців до вивчення мови країни. Звичайно, в обох країнах є деякі питання, але повага та рівність повинні переважати.

ASTERS

25 РОКІВ
ДОСЯГАЄМО ЗІРОК
ДЛЯ НАШИХ КЛІЄНТІВ

www.asterslaw.com

УКРАЇНА-БРЮССЕЛЬ: БІЗНЕС СОЦІАЛЬНІСТЬ - ІНТЕРВ'Ю ДАЛЬНІСТЬ

ДЖО ВАНБЕЛЛЬ, ПОЧЕСНИЙ КОНСУЛ УКРАЇНИ В БЕЛЬГІЇ: «Я ХОЧУ ВІДКРИТИ УКРАЇНУ СВІТОВІ»

«Багато бельгійських бізнесменів хочуть мати бізнес в Україні, але не знають, як саме його розпочати», – зазначив Джо Ванбелль, Почесний консул України в Королівстві Бельгія та керівний партнер юридичної фірми «Ванбелль». В інтерв'ю для журналу «Огляд Україна Брюссель» пан Ванбелль розповів журналістці «Промоут Юкрейн» Наталії Річардсон про свої плани організувати літню бізнес-школу для українців, які хочуть працювати в Європі, та для бельгійців, котрі планують співпрацювати з Україною. Почесний консул також сказав, що йому дуже подобаються українська їжа, дизайн ресторанів, архітектура та міста України.

Пане Ванбелль, як Ви стали Почесним консулом України?

Мене попросили. Почесний консул – це посада, що, як правило, відкрита лише для громадян запрошеної держави, і саме країна – у цьому випадку Україна – вирішує, кого вона хотіла б мати як почесного консула. Чому я погодився? По-перше, я глибоко симпатизую теперішньому послу, пану Миколі Точицькому, його родині та співробітникам. Ми зустрічалися кілька разів у Cercle Royal Gaulois – художньо-культурному приватному клубі у Брюсселі, де вітають участь керівників диппредставництв. Посол України організував там справді дивовижну вечерю з вином та стравами, приготованими українськими кухарями. Я був дійсно вражений, я не очікував такого від України, тому що, чесно кажучи, ми дуже мало знали про кулінарію цієї країни. Потім я спеціально відвідав Київ, щоб ознайомитися з українськими готелями та ресторанами, щоб побачити, чи справді вони є настільки новаторськими та особливими, як те, що я бачив у Брюсселі. І так, це підтвердилося.

Ви маєте на увазі дизайн?

Так, дизайн і концепції, але і їжу також. В Україні є просто виняткові шеф-кухарі. Якби в Україні був ресторанний гід Мішлен (це одна з речей, яку я хотів би у вас бачити), то я точно знаю, що мішленівську зірку отримали б деякі шеф-кухарі, яких я зустрічав у Києві, і, можливо, також їхні колеги з інших регіонів України.

Не могли б Ви навести приклад?

Ні, імена називати не буду, бо це було б несправедливо щодо інших. Але вражає не тільки якість їжі, а й концепція, декор та атмосфера! Я цього не знав. І я сказав собі: якщо я не знаю всього цього – а я багато подорожував, – то більшість бельгійців теж із цим не знайомі. Це була одна з головних причин, чому я погодився стати почесним консулом: якщо можна допомогти людям з інших країн, особливо європейських, відкрити маленькі таємниці та скарби, які неподалік, лише за кілька годин льоту, то це слід зробити!

Отже, Ваша мета – познайомити бельгійців з українською культурою?

Звичайно! Я насамперед хочу відкрити Україну світові, особливо Європейському Союзу. На мою думку, Україна має прагнення наблизитися якомога більше до Євросоюзу, де вона має посісти належне їй місце, адже врешті-решт, це європейська країна. Значна частина західної цивілізації походить саме звідти. І про це людям потрібно нагадувати. Отже, у той час, як Україна хоче підійти ближче до ЄС, громадянам Євросоюзу також треба допомагати наближатися до України: кращі знання одне про одного та взаєморозуміння зазвичай допомагають зблизитися та співпрацювати.

Ідея полягає у тому, щоб відкрити Україну для бельгійців за допомогою конкретних дій. Наприклад, ресторани – це те, що всі розуміють: усі туди ходять, усі люблять приємні речі. Я маю великий досвід у цій галузі – як розробник концепцій та інвестор у ресторанний бізнес, але також як юрист та консультант. Якщо я скажу людям тут, у Бельгії: «Їдьте в Україну, якщо хочете смачно поїсти», вони запитають: «Справді?» Вони зацікавляться й поїдуть.

Ви стали Почесним консулом України минулого року. Які Ваші головні досягнення за цей час?

Разом з радником та дипломатичними службами посольства, які, звичайно, є нашими головними партнерами, ми хотіли створити та запровадити своєрідну програму обміну. Назвемо це «літньою» школою, хоча вона може бути і взимку... Навчання буде побудовано на співпраці одного чи кількох бельгійських університетів та, можливо, одного чи двох українських університетів або інших навчальних закладів. Учасники з України дізнаються, як краще експортувати свої знання, свою продукцію, наприклад, IT-продукти.

Я дещо помітив, коли хотів щось зробити разом з людьми в Україні (і це проблема у багатьох країнах): вони мають великий досвід та ноу-хау щодо свого товару чи послуг, але лише у власній країні, лише їхньою мовою, лише у рамках бізнес-концепції своєї країни. У цьому проблема, якщо ви хочете йти далі, якщо ви хочете розширювати свій бізнес за кордоном. І, як правило, країни, які працюють із власною специфікою, експортують свої знання лише до сусідніх країн, що також не допомагає, оскільки бізнес із країною, близькою до вашої, де традиції можуть бути подібними, не так уже й відрізняється від бізнесу у своїй країні.

Але є відмінності у веденні бізнесу між Україною та Німеччиною, Бельгією чи Нідерландами. Ділові правила, мови, спосіб ведення бізнесу, ті чи інші речі можуть бути різними.

Отже, є попит від українських підприємців, а також приватних осіб, які просто кажуть: «Я хотів би дізнатися більше про те, як створити бізнес», або «Я маю свій бізнес, і я хочу піти далі, я хотів би мати магазин, офіс, економічну діяльність, наприклад, у Брюсселі», що є гарним місцем для цього, оскільки тут – центр Європи. «Як мені почати? Що я повинен знати?»

«Літня школа», яку я хочу створити, була б відкритою для всіх таких бізнесменів та бізнесвумен. Ми створили б команду викладачів із бельгійських університетів та подібних закладів, курси проходитимуть англійською мовою у Брюсселі й Києві та / або інших містах, що підходять для таких курсів. Ідея полягає в тому, що після інтенсивного навчання, протягом, скажімо, кількох тижнів або місяця (можливо, частково онлайн), ми можемо запропонувати сертифікат, щоб люди могли з більшою впевненістю займатися бізнесом за межами України. І ми допомогли б їм також пізніше втілити свої наміри, реалізувати те, що вони хочуть і в якому хочуть місці.

Очевидно, що Ви вже спілкувалися з українськими діловими людьми. Що їм потрібно вивчити насамперед? Іноземні мови, західний менталітет?

Це йде у комплексі. Уже зараз багато людей, як у Бельгії, так і в Україні, мають пристойний рівень освіти та знають іноземні мови. Однак багато місцевих підприємців по суті пов'язані зі своєю країною чи регіоном і раніше не відчували необхідності вчитися далі або відкритися світові.

Зараз це змінилося. Світ – це один великий відкритий ринковий простір, і електронна комерція не зникне, а навпаки зростатиме: COVID-19 показав нам її важливість та актуальність. Тому місцевим підприємствам доведеться переосмислити свої концепції, а його власникам – засвоїти нові інструменти та навички: мови, міжнародну ділову культуру, юридичні та фінансові правила, практику ведення бізнесу (що робити й не робити; що говорити й не говорити, як правильно розв'язати проблему тощо).

Тому «літня школа» може бути цікавою не обов'язково тільки для молоді, але й для досвідчених власників бізнесу з обох країн. Ідея полягає не в тому, щоб конкурувати з міжнародними бізнес-школами, а в тому, щоб запропонувати гідну базову підготовку, щоб залучити людей, показати їм, що речі можна робити інакше, і змусити їх жадати більшого – усе це за низьку ціну та в дружньому й безпечному середовищі.

Навчання буде дуже практичним?

Так. Вчителі не даватимуть занадто багато теорії, заняття будуть переважно практичними. Викладати будуть досвідчені міжнародні професіонали. COVID-19 змінив наші плани на цей рік, але ми спробуємо найближчим часом поновити роботу.

Ми також хотіли влаштувати такий же освітній обмін для дітей. Зараз ця програма також затрималася через санітарну ситуацію в Європі.

Для дітей якого віку?

Ми розглядаємо можливість організувати навчання для учнів останніх двох-трьох класів середньої школи (від 16 років), для дітей, які достатньо дорослі, щоб уже бути трохи самостійними. Звичайно, ми знайдемо для них гостьові сім'ї, де вони проживатимуть.

Чи Ви бачите великий інтерес з боку Бельгії, бельгійських бізнесменів інвестувати в Україну, яка є величезним ринком?

Так, це величезний ринок. Мені ще потрібно багато чого дізнатись про регіональні ринки. На цей час через нинішні обмеження на поїздки я встиг познайомитися здебільшого з великими містами. Я повинен вивчити й знати набагато більше. Велику допомогу надають мої двоє колег, почесні консули пан Крістіан Стооп (який уже дуже давно є почесним консулом у районі Антверпена) та пан Кріс Бекерс, який дуже активно працює в Україні, особливо завдяки своєму особистому професійному досвіду та інтересу до сільського господарства й експорту машин та продуктів.

А бельгійські бізнесмени справді зацікавлені у бізнесі в Україні – вони просто не знають, як його розпочати. Я кілька разів розмовляв з Бельгійською асоціацією роздрібних компаній.

"Україна має прагнення наблизитися якомога більше до Євросоюзу, де вона має посісти належне їй місце, адже врешті-решт, це європейська країна. Значна частина західної цивілізації походить саме звідти.

Нам слід здійснити економічну місію в Україні, як тільки ми зможемо знову подорожувати. Тим часом ми намагаємось допомогти, де і коли можемо, обмінюючись відповідною інформацією, контактами тощо. Організовуємо зустрічі, розмовляємо з пресою, надаємо будь-яку допомогу людям з обох сторін, які хочуть із нами зв'язатися.

Пане Ванбелль, Ви кілька разів згадували COVID-19. Чи Ви робили щось конкретне для підтримки України під час пандемії?

Так. Ми запропонували полегшити доставку певних медичних матеріалів під час кризи COVID-19 через наш фонд «Unitas» (www.unitas-foundation.com).

До нас також зверталося багато людей, які застрягли в Брюсселі чи десь ще у Бельгії й не могли подорожувати. В українській спільноті Бельгії також була дуже непроста ситуація – і це зрозуміло – через дуже заплутану інформацію від бельгійського уряду. Ми намагалися пояснити, що відбувається й чому, ми спрямовували людей до посольства чи консульських служб тощо. Це був досить напружений час.

Ви кілька разів відвідували Україну. Окрім ресторанів, що Вам найбільше сподобалося?

Мене дуже вразили Міжнародні авіалінії України. Я думаю, вони чудово працюють, там нові літаки, а їхні працівники докладають усіх зусиль, щоб зробити вашу коротку поїздку приємною. Перше, що ви часто бачите, подорожуючи до іншої країни, – це авіакомпанія, тож це досить важливо: коли вона справляє гарне враження, ви вже готові відкрити для себе більше. І коли я вперше прибув до аеропорту в Києві, була зима, було дуже-дуже холодно, намело близько одного метра снігу…

Але на мене чекала машина, водій без проблем домчав через метр снігу до готелю. У Бельгії, коли випадає один сантиметр снігу, це суцільна драма… Отже, насправді все було ефективно. І звичайно, місто прекрасне – що може не сподобатися в Києві? Звичайно, там ще багато роботи, але процес іде. І люди дають зрозуміти, що ви бажаний гість, вони намагаються зробити для вас максимум з можливого. Ми, почесні консули, маємо місію підтримувати ці зусилля, доводити їх до відома всього світу та надавати маленьку додаткову допомогу.

> *Бельгійські бізнесмени справді зацікавлені у бізнесі в Україні – вони просто не знають, як його розпочати.*

КЛУБНИЙ ДІЛОВИЙ РУХ В УКРАЇНІ

БІЗНЕС І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

СЕРГІЙ ГАЙДАЙЧУК, ПРЕЗИДЕНТ CEO CLUB UKRAINE.

Розвиток клубного ділового руху в Україні лише розпочинається. Сьогодні підприємцю може здаватися, що в Україні існує неймовірна кількість бізнес-клубів, але насправді, якщо прискіпливо й детально розглянути кожну організацію, яка називає себе бізнес-клубом, то можна побачити, що живих, справжніх, якісних бізнес-клубів насправді небагато.

Усі бізнес-об'єднання в Україні я б розділив на 4 основні категорії:

1. Лобістські бізнес-асоціації, які об'єднують широкий фронт компаній від малого до великого бізнесу. Їхньою ключовою метою є лобізм певних питань. До них можна зарахувати Американську Торгово-промислову палату, Європейську бізнес-асоціацію, Спілку українських підприємців. Це один формат, одна роль і одна функція.

2. Галузеві бізнес-організації, які об'єднують представників однієї галузі, наприклад, ринку нерухомості чи виробників промислових товарів тощо. Життя цих бізнес-об'єднань пов'язане з обміном досвідом зі специфічних питань їхньої індустрії і також частково з лобізмом.

3. Нетворкінгові платформи, які також можуть називатися по-різному. Багато з них називаються клубами, але в класичному розумінні (за англійскою концепцією закритого клубу) вони такими не є. Вони об'єднують не компанії, як попередні два види організацій, а людей: підприємців чи директорів. Ключова роль більшості таких нетворкінгових платформ зводиться до двох форматів: по-перше, виступи спікерів на різноманітні теми; по-друге, знайомство та обмін досвідом.

4. Класичні ділові клуби, які відповідають усім критеріям справжнього закритого клубу, і лише починають формуватися в Україні.

Справжній закритий клуб – це, перш за все, дуже чіткі й безкомпромісні критерії членства фізичних осіб. І на перше місце тут завжди ставляться особистісні критерії, а вже потім формальні – належність до бізнесу чи іншої сфери. Особистісні критерії передбачають позитивну репутацію, високу етичну, інтелектуальну й культурну планку, трек рекорд і бекграунд. Бо для того, щоб сформувати територію довіри, гарну атмосферу та високого рівня дискусійний простір, потрібно дивитися, найперше, на особистісні критерії, а вже потім на бізнесові. В Україні в більшості випадків роблять фокус на бізнес-критеріях, пропускаючи найголовніші – особистісні, без яких справжній клуб неможливий.

Але приємно те, що клубний рух в Україні почав динамічно розвиватися. І це добре, бо роль ділових об'єднань у житті суспільства чи країни дуже велика. Відомо, що протягом усієї історії з малих груп, клубів тощо виникали нові інституції, університети й навіть цілі партії.

Бізнесмени вступають у такі клуби задля досягнення кількох цілей:

1. Належність та самоідентифікація. Людям важливо показувати собі й іншим, що вони належать до певного соціального класу, мають доступ туди, куди інші не мають, та що вони вирізняються.

2. Розвиток себе, як особистості. У таких клубах можна зустріти багато розумних і фахових людей із різних сфер, у яких можна багато чому повчитися. Їхня концентрація в одному місці створює унікальну можливість постійно вдосконалюватися, розвиватися через обмін досвідом і спілкування з іншими.

3. Доступ до нових якісних і стратегічних можливостей для розвитку свого бізнесу чи своїх проєктів. Розглянемо на прикладі нашого CEO Club Ukraine: у клубі 200 успішних підприємців, а це сумарно 4000 років бізнес-досвіду в різних сферах, якщо взяти до уваги, що кожен член клубу в середньому має 20 років у бізнесі. Це колосальний ресурс, а також доступ до інших різноманітних цінних ресурсів, якими сумарно володіють 200 членів клубу, зокрема фінанси, цінна інформація, нові ринки, клієнти, партнери, інтелект, експертиза тощо.

4. Можливість стати більшими разом та залишити слід в історії. Об'єднуючись у рамках території довіри клубу з іншими членами клубу, ми здатні робити великі соціальні, благодійні чи інші проєкти, які позитивно трансформують світ навколо. Крім того, така єдність дає суб'єктність у взаємовідносинах із владою, політиками, великими національними чи глобальними інституціями. Через таку суб'єктність ми маємо доступ туди й можемо робити такі речі, які поодинці не змогли б.

Важливим є також те, що наш CEO Club Ukraine бере участь у суспільному й соціальному житті країни. Наші члени – це власники та керівники середнього й великого бізнесу. Це лідери, котрі беруть відповідальність не лише за свій добробут, а й реалізовують багато важливих проєктів для своєї країни. Так, у 2019 році члени CEO Club заснували соціальну платформу Generation+, метою якої є підтримка підлітків із вразливих категорій на етапі переходу в доросле життя.

"CEO Club Ukraine бере активну участь у питаннях державної політики реформ та їхній реалізації, наші учасники входять практично до всіх урядових груп і рад, які стосуються розвитку й підтримки бізнесу та інвестицій.

Ціль проєкту – продемонструвати дітям правильні моделі поведінки, показати можливості та дати поштовх до розвитку. Взимку 2020 року в рамках Всесвітнього економічного форуму 2020 у Давосі відбулася перша ініційована та організована членами CEO Club Ukraine панельна дискусія про новий етап стратегічного економічного партнерства та ціннісні можливості, котрі сьогодні пропонує Україна.

CEO Club Ukraine також став співорганізатором ініціативи «Озеленення України». Мета екопроєкту – створення колективної національної історії успіху українців, формування якісного іміджу країни, створення позитивного прикладу і водночас привернення уваги до відновлення екосистеми.

Навесні 2020 року CEO Club Ukraine ініціював фандрейзингову кампанію середнього бізнесу для адресування проблеми з COVID-19. Зусиллями членів CEO Club Ukraine та друзів спільноти було зібрано

CEO Club Ukraine також став співорганізатором ініціативи «Озеленення України». Мета екопроєкту – створення колективної національної історії успіху українців, формування якісного іміджу країни, створення позитивного прикладу і водночас привернення уваги до відновлення екосистеми.

понад 15 млн грн для закупівлі апаратів штучної вентиляції легень, автоматичних тест-апаратів та інших ресурсів, яких потребують медзаклади.

CEO Club Ukraine також виступив спонсором видання Українською асоціацією Римського клубу книги Чандрана Наїра «Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства», що вийде друком незабаром.

У 2020 році CEO Club Ukraine став співзасновником «Editor's Club» – платформи для об'єднання прогресивної інтелектуальної еліти України, що має на меті підтримку незалежних медіа та виводу суспільної дискусії на новий якісний рівень.

CEO Club Ukraine бере активну участь у питаннях державної політики реформ та їхній реалізації, наші учасники входять практично до всіх урядових груп і рад, які стосуються розвитку й підтримки бізнесу та інвестицій.

Тільки об'єднуючись, ми можемо досягнути значно більшого, системно адресувати соціальні проблеми та брати активну участь у суспільному житті.

УКРАЇНА ЯК ДРУГА БАТЬКІВЩИНА: ЛИШЕ ТРОХИ СТАТИСТИКИ ТА БАГАТО ОСОБИСТИХ ІСТОРІЙ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

УКРАЇНА ЯК ДРУГА БАТЬКІВЩИНА: ЛИШЕ ТРОХИ СТАТИСТИКИ ТА БАГАТО ОСОБИСТИХ ІСТОРІЙ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

ІННА КРУПНИК, ПОЗАШТАТНА ЖУРНАЛІСТКА, ОГЛЯДАЧКА ТА КОПІРАЙТЕРКА.

З набуттям незалежності 29 років тому Україна дещо несміливо, але безповоротно інтегрувалася у світову економічну та політичну спільноту, відкривши свої кордони для громадян і підданих інших держав. Нова велика й незвідана країна на мапі Європи кожного іноземця приваблювала та приваблює по-різному. Когось – з освітньою метою (на навчання), бо більшість навіть платних програм у державних та приватних закладів вищої освіти цілком доступні, а рівень навчання цілком прийнятний. Когось – із туристичною метою пізнати автентику, непідробний колорит, фольклор чи традиції, бо де ще, як не в Україні, можна побачити співіснування радянської архітектурної чи культурної естетики та постмодерних яскравих новотворів молодих митців. Що вже казати про справжній туристичний магніт для іноземців із країн Європи та США – Чорнобиль і зону відчуження навколо ЧАЕС. Когось молода європейська країна приваблює виключно в розрізі розбудови власного бізнесу чи інвестування в економіку, особливо в аграрному та енергетичному секторах, бо реально цікавим є потенціал країни та все ще безліч незайнятих бізнесових ніш. Хтось приїхав в Україну за особистим щастям, чи в пориві дауншифтингу, чи в пошуку сільської автентики. Хтось – передати сучасний досвід менеджменту або управління проєктами, компаніями чи міністерствами.

За даними офіційної статистики, в Україні станом на вересень 2019 року постійно мешкає майже 400 тисяч іноземців із тих, хто проживає на підставі посвідки на постійне (280 872 іноземці) чи тимчасове (114 394 іноземці) проживання (ці та інші статистичні дані у статті наведені без урахування території тимчасово анексованого Криму, м. Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях). Кількість колишніх іноземців, а тепер повноправних громадян України з тризубом у паспорті – взагалі досить важко порахувати за всі роки незалежності. Так, за останніми даними, у 2014-му в один із двох цілком законних способів – за територіальним походженням та на підставі указу Президента – громадянство набули 7777 осіб. У 2015-му – 4723 особи. У 2016-му та 2017-му – відповідно 4803 і 4581 осіб, у 2018 – 4775 іноземних громадян. Із заявами про набуття громадянства України найчастіше до Державної міграційної служби звертаються громадяни Російської Федерації, Вірменії, Грузії, Азербайджану, Молдови та Білорусі. Постійно зростає цікавість до українського паспорта і з боку громадян Йорданії, Палестини, Ірану, Латвії, Туреччини та інших держав.

Про те, що бути громадянином України вигідно, свідчить, зокрема, Індекс громадянств світу (Quality of Nationality Index, QNI) від світової консалтингової компанії Henley&Partners. У рейтингу за 2018 рік Україна перебувала на 80-му місці серед 168 країн. Звичайно, лідерами серед омріяних для проживання країн залишаються Франція, Німеччина та Ісландія. Але й українське громадянство не пасе задніх, а належить до категорії «громадянств високої якості». Причини очевидні: угода про безвізовий режим із ЄС, вектор на реформування, допомога МВФ. Певна втрата позицій у категорії «Громадський порядок і стабільність» пов'язана з окупацією Криму та війною на Сході України.

Скласти враження про визначні пам'ятки, смачну кухню, красу жінок, відносно низькі ціни, значну кількість міцного алкоголю в житті українців та інші цікавинки іноземець може, приїхавши на короткий термін як турист. До речі, в останні роки Україну відвідує приблизно 22-25 млн туристів щороку. За повідомленням Держприкордонслужби, за 2018 рік, крім традиційних відвідувачів із Молдови (4,1 млн), Білорусі (2,5 млн), Росії (1,5 млн) та Польщі (1 млн), простежується значне зростання поїздок з боку громадян Великої Британії (+33 тис.), США (+30 тис.), Німеччини (+25 тис.), Данії, Естонії, Латвії, Франції, Швеції, Канади (збільшення від 5 тис. до 7 тис.), Іспанії, Італії, Литви, Чехії, Китаю (збільшення від 10 тис. до 15 тис.), Саудівської Аравії та Японії (+ по 3 тис.).

А ось для того, щоб пізнати людей, відчути ритм та смак українського буття, у певному сенсі творити тут власну історію, варто певний час пожити в Україні. Ми знаємо багато публічних чи добре відомих осіб, для яких Україна стала рідною або ж місцем більш-менш постійного проживання чи роботи. Серед осіб, котрі свого часу набули громадянство України та разом із ним перспективне (і при цьому державне) місце роботи, уже призабуті ексміністри Айварас Абромавичус (Литва) та Наталія Яресько (США), колишній голова Одеської ОДА Міхеїл Саакашвілі, ексголова Національної поліції Хатія Деканоїдзе та ексзаступник голови МВС Ека Згуладзе (останні троє родом із Грузії). «Легіонерів» у владі було багато, але дехто вже встиг навіть вийти з громадянства України. В активному громадянському процесі залишається хіба що колишня виконувачка обов'язків міністра охорони здоров'я Уляна Супрун (США).

В останні роки Україну відвідує приблизно 22-25 млн туристів щороку.

Серед іноземців-підприємців, про яких пишуть та знімають репортажі українські ЗМІ, – фермер із Бельгії пан Бернар Віллем, який створив господарство з виробництва сирів та вирощування кіз в с. Дмитровичі Львівської області. Від часу заснування ферми коштом іноземних інвестицій, окрім приємних моментів розвитку сироваріння та передачі свого агродосвіду українським фермерам, пану Віллему довелося зіткнутися і з перевірками контролюючих органів, і з конфліктами з владою, і зі спробами втягнути Ферму Елізи (La Ferme d'Elise) у липку структуру корупції. Однак Бернару та його дружині-українці Марії вдалося встояти. Вони відстояли право займатись улюбленою справою чесно, а в працівників виплекали повагу до того, чим займаються. Зараз ферма Бернара – одна зі зразкових козиних ферм-сироварень в Україні.

Гідним фільму чи книги можна назвати життя іноземців-добровольців, що пішли захищати Україну на Сході від агресії Росії.

Один із найяскравіших прикладів – Марко Паславський, громадянин США, уродженець Мангеттена, випускник Вест-Пойнту (чи не найпрестижнішої військової академії США), офіцер, який служив в елітному підрозділі. У 2014-му у віці 55 років пішов рядовим добровольцем у батальйон «Донбас». До цього він був активним протестувальником на Майдані. А ще раніше – одним із найуспішніших інвестиційних консультантів, котрий зробив собі в Україні кар'єру, достаток та репутацію. Інколи його називали наглядачем ЦРУ за Україною та вектором її розвитку, головним агентом змін від США. Незрозуміло, що конкретно спонукало Марка Паславського зробити такий вибір і стати на захист України: чи спогади родичів, які емігрували у США з України в 1944 році, чи виховання в українському дитсадку і школі в Нью-Джерсі, чи першокласний військовий і громадянський вишкіл Вест-Пойнту. Мабуть, усе відразу. 19 серпня 2014 року в бою за Іловайськ Марко загинув, виконавши до останнього свій обов'язок воїна і захисника України. Світла пам'ять воїну!

Свій внесок у розбудову України роблять й інші іноземці, які погодилися розповісти нам про свої враження від життя тут і про загальне ставлення до України та українців.

Так, Торальф Вайзе (Toralph Weise), 53-річний громадянин Німеччини з міста Баутцен постійно працює в Україні з 2001 року, до цього він навчався тут у період 1987-1992 років. Інженер із містобудування за фахом, пан Вайзе багато років очолює громадську організацію «Фонд підтримки будівельної галузі». Серед найбільших досягнень у своїй професійній діяльності в Україні вважає створення матеріально-технічної бази для навчання будівельній справі для близько 1000 учнів професійно-технічних шкіл. «Тільки інвестиції у професійну освіту та навчальні програми склали з 2008 року понад 3 млн євро, а для більш ніж 500 студентів із 13 ВНЗ України було проведено безліч спеціалізованих навчальних заходів», – каже пан Вайзе. Крім професійних надбань, на думку Торальфа, Україна значно просунулася в політичному та суспільному плані, і попри всі паузи, відступи та всім добре відомі зовнішні причини, що стримують економічний поступ, загальний розвиток України позитивний. Пана Вайзе тішить те, що образ Леніна та інша радянська символіка, яку він застав ще за часів навчання, зникли з повсякдення українців, а самосвідомість в українському суспільстві посилилася. «Звісно, у мене були певні труднощі з адаптацією, але той факт, що протягом 20 років я працюю і живу в Україні, говорить сам за себе. Усі труднощі були недостатньо великими, щоб змусити мене поїхати звідси», – жартує громадянин Німеччини. Завдяки німецькій народній мудрості «приїхав до іншої країни – спершу відкривай очі, а вже потім рот», пану Вайзе нескладно було звикнути до звичаїв та побуту в Україні, засвоїти російську й досить добре розуміти українську мову. Єдине, до чого не зміг призвичаїтися – це те, що інколи тут прямий кут становить не 90 градусів, а 87 чи всі 93 градуси, і що «прибитий гвинт тримається краще, ніж прикручений цвях», а професійне життя не так чітко розплановано, як у Німеччині.

Вельми життєствердним та милим пан Вайзе вважає й те, що українці все ще вітають його, німця, із Днем перемоги. Німецького фахівця дивує здатність українців майже все переживати стійко. «Я до цього часу не можу зрозуміти, як стільки матерів та батьків із мінімальною зарплатнею (доходом) проходять по цьому життю, досить вправно виховуючи своїх дітей. Мені подобається український гумор, зокрема у складних життєвих обставинах. Що я не сприймаю і не можу зрозуміти – це українське ставлення до права та правової системи, а також численні жахливі безглузді паркани та бетонні стіни довкола, особливо у промислових зонах», – щиро ділиться своїми враженнями німець. Торальф утримується від чітких порад, але через застосування свого професійного досвіду в Україні намагається донести студентам, що креативність та цілеспрямованість у роботі є важливими передумовами для професійних досягнень і правильних життєвих цілей.

Решта – це праця, знання, досвід. Водночас він постійно застерігає українців від укорінених стереотипів щодо німців, які в нашій уяві «ходять так, наче проковтнули аршин, майже не мають почуття гумору, і що все, що лежить на вулиці в Німеччині, – це золото». Своє найзаповітніше побажання всім українцям пан Вайзе виклав цитатою з Гете: «Стояти вільними ногами вільних людей на вільній землі».

Дещо інший погляд на життя в Україні озвучує 43-річний Іслам Дабабсех, родом із Хеврона (Палестина). Іслам у віці 18 років приїхав до Києва в 1996-му. Тут він закінчив Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, захистив дисертацію та здобув рівень кандидата медичних наук. Ось такий собі «план-мінімум». І вже потім протягом 15 років працював серцево-судинним хірургом у державній лікарні. Однак відсутність реформування державних лікарень до 2016 року, факти розкрадання та непрозорі тендери спонукали піти з посади хірурга державної лікарні та влаштуватися на роботу головного лікаря приватної клініки. На думку пана Іслама, або лікаря Іслама, як його називають пацієнти, його рідна Палестина наразі розвивається дещо швидшими темпами, ніж Україна, можливо, тому, що держава вкладає бюджетні кошти та модернізує відразу всі сфери економіки. Іслам вважає, що процес реформування в Україні повільніший, особливо в медицині. А ось уже з точку зору Іслама як підприємця, в Україні найкраще вдається вести бізнес з іноземними інвестиціями, однак і тут часто заважає корупція на низькому рівні під час видачі різноманітних дозволів та сертифікатів. Свого часу пан Дабабсех швидко адаптувався до України, вивчив російську мову для того, щоб «гарному лікарю добре розумітися з майбутніми пацієнтами» (українську на той час вчити йому не пропонували, однак він її добре розуміє). Найнеприємнішим моментом свого життя у нас колишній палестинець, і давно вже громадянин України, вважає стереотип певної кількості українців про те, що іноземцям тут не місце, що вони можуть забрати в них місце роботи. «На роботі в державній клініці мене часто питали, що я роблю тут, чому не їду до себе в країну після завершення навчання? Такі побутові, начебто мимохідь чи як жарт озвучені прояви ксенофобії та неповаги до моєї національності мене спочатку дуже пригнічували, бо я жодного разу не порушував правила українського життя чи культури й не дозволяв такого ставлення до українців у себе на батьківщині. Морально перелаштуватися й не звертати більше увагу на дрібну ксенофобію дозволило розуміння того, що після 25 років я справді відчуваю себе майже українцем, поводжуся як українець і до того ж я вдячний саме Україні за можливість стати гарним фахівцем», – щиро ділиться своїми емоціями Іслам.

Інший «наш» іноземець, пан Альфред Праус, народився у Відні (Австрія). Вперше побував в Україні у 2004 році під час Помаранчевої революції, потім до 2008 року мандрував між Австрією та Україною, аж поки не осів у Києві у 2009 році. Стипендіат MBA Австрійського Економічного Університету, він зробив чудову кар'єру в галузі промисловості та інжинірингу й потрапив в Україну зовсім випадково, на запрошення друга родини під час творчої відпустки після успішної реструктуризації групи компаній в Австрії. І другові тоді допоміг з імплементацією його проєктів, і пізніше дві компанії відкрив (у Києві та Закарпатті). З початком кризи 2008-2009 рр. та закриттям своїх перших компаній пан Праус Україну не покинув, а заснував свій інший щасливий проєкт – одружився з українкою (добре відомою солісткою Національної Опери України Сусанною Чахоян), виховує сина.

З 2009 року супроводжував та консультував різноманітні бізнесові двосторонні українсько-австрійські проєкти. Але їхня незначна кількість навіть після Революції гідності 2013 року спонукала Альфреда створити у 2017 році Українсько-Австрійську Асоціацію (УАА) як платформу для культурних, громадських та бізнесових проєктів і заходів. Важко знайти іншу таку людину серед іноземців в Україні, яка багато робить для розвитку двосторонніх (і не тільки) зв'язків, плекає культурну та бізнесову дипломатію. Не в останню чергу через це пан Праус у 2019 році був обраний Генеральним Секретарем Міжнародної Ради Бізнес Асоціацій та Палат в Україні, до якої запросили приєднатися і створену ним Асоціацію (УАА). На думку відомого австрійця, деякі речі справді змінилися в Україні на краще: відтепер ми більш орієнтовані на Захід, що підтверджують угоди про Асоціацію з ЄС та безвізовий режим; маємо достатній рівень свободи слова, особливо в соціальних медіа, як досягнення ще Помаранчевої революції; в Україні посилився патріотизм через російську агресію в Криму та на Донбасі. «В українців сильно змінилася ментальність із пострадянської на глобальну. Деякі галузі просто «розквітли», зокрема IT чи аграрний сектор.

І взагалі, у макроекономічному плані Україна виглядає тепер більш стабільно, певною мірою завдяки тиску на реформи з боку Міжнародного валютного фонду», – радіє за українців пан Праус. Із негативного Альфред наголошує на все ще сильній владі та впливові олігархів, існуванні монополій у певних секторах, відсутності фіналу в судовому реформуванні, і лише незначному зменшенні рівня корупції за останні роки. Усе це, на думку громадянина Австрії, створює брак довіри з боку іноземних інвесторів та бізнесу, тому й рівень інвестування, необхідний для добробуту та розвитку, зовсім не такий, як міг би бути. В окремих випадках є нестача робочої сили для певних проєктів, що пов'язано з трудовою міграцією на Захід. Тому зміни та покращення в Україні, за оцінкою пана Прауса, стануться не так швидко, як обіцяє уряд. Різниця в культурі й менталітеті також проявляється і в культурі ведення бізнесу. Це часто заважає українцям успішно вести бізнес у Західній Європі, а європейцям – в Україні. Інколи пану Праусу навіть здається, що кількість українських проєктів у Західній Європі більша, ніж кількість західних проєктів тут. «Щоразу як я повертаюся в Україну з Австрії, у мене стається культурний шок. Маленький приклад. Я не дуже старанний водій, як і більшість українців, я часто отримую штрафи у перші дні свого перебування в Австрії. Повертаючись в Україну, продовжую чітко дотримуватися правил дорожнього руху, чим викликаю кпини з боку українських водіїв. Кому ж з українців не смішний іноземець, що волочиться зі швидкістю 60 км/г? При цьому моє життя в Україні допомогло мені розширити мій досвід та горизонти, і за це я вам вдячний. Я переконався, що звичайні люди назагал дружні та гостинні, таке я колись відчував у своєму дитинстві в Австрії. І вони не є причиною проблем в Україні. Я не знаю російської чи української мов, але не відчуваю значних проблем у спілкуванні, особливо в бізнес-колах. Своїм внеском для України вважаю передачу власного досвіду щодо західних стандартів комунікації та менеджменту для успішного ведення бізнесу», – ділиться своїми враженнями про життя тут пан Праус.

Ще один приклад закоханості в Україну – пан Роман Чечек. Він народився в Одесі, але у підлітковому віці переїхав до Ізраїлю. Вперше після цього знову повернувся в Україну аж у 2014 році після Майдану. Однією з причин повернення стало кохання до дівчини з Києва і спільне рішення жити саме тут. Кухар за професією, пан Роман відкрив власну справу – бренд вуличної їжі з фольковою назвою «Дідько», а згодом заснував уже разом із дружиною Юлією та двома маленькими доньками невеличку ферму. І все це – у великому мегаполісі. Порівнюючи життя в Ізраїлі та в Україні, Роман оцінює його рівень в Ізраїлі як вищий (соціальні умови, зарплатня, менший рівень корупції), але наголошує на своєму захваті патріотичним підйомом в Україні та надіями на краще. Після переїзду з Ізраїлю Роман швидко адаптувався до правил українського життя, а сам факт народження в Україні лише додав йому щирого патріотизму та швидкості в засвоєнні української мови. Роман знайомився з найкращими людьми Києва, учив мову й абсолютно не соромився говорити з помилками, бо вже знав із досвіду переїзду до Ізраїлю, що таке потрапити в нове мовне та ментально інше середовище. «Мене «парить», коли я – той, хто живе тут чотири роки, – можу спілкуватися українською, а людина, котра живе тут усе життя, не може чи не хоче. Я влаштовую майстер-класи: вчу людей готувати різні страви ізраїльської кухні. Ніколи не лізу туди, у чому не зовсім розуміюся. Я постійно чомусь вчуся, наприклад, минулого року я був в Івано-Франківській області, учився там ковальської справи, сподіваюся, цього року також поїду. Українці мене навчили не опускати руки, навіть коли складно, хочеться плакати та кусати себе за лікті, мотивуючи йти вперед. Я це вмів і раніше, але в Україні ця моя звичка просто "закарбувалася"», – розповідає колишній ізраїльтянин. Досвід проходження служби в лавах армії Ізраїлю та виплеканий там світогляд дає Роману підстави мотивувати українців більше цінувати свою армію, волонтерів, громадських діячів, митців і загалом Батьківщину. Він наголошує, що приїхав із країни, де звичаї та свята, як і любов до рідної країни, – то священний обов'язок. «Мені тут подобається, я – повноцінний член суспільства, почуваюся вільно. Правда, і досі не зовсім розумію, як деякі українці (навіть не такі вже й старі) «сохнуть за совком, Росією», як щиро сприймають на віру популістські обіцянки. Тут і мені, і українцям ще працювати й працювати над собою», – зізнається пан Чечек.

Тож у кожного іноземця власний шлях в Україні, власний досвід звикання до України та адаптації. Але чи не кожен наведений випадок говорить нам про повагу до нас, відчуття солідарності з нами і сумлінну працю на користь того, щоб Україна розвивалася й наближалася до Європи. І нас, українців, це також мотивує.

ПРО СТРАТЕГІЮ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ

ПРО СТРАТЕГІЮ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ

КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ

Український інститут – це новостворена профільна державна інституція в Україні, що працює у сфері культурної дипломатії. Ця галузь державної політики є порівняно новою для сучасної України: усього кілька років тому Міністерство закордонних справ України започаткувало Департамент публічної дипломатії, до сфери якої входить і культурна дипломатія. Розповідаємо про перші кроки молодої інституції в розбудові стратегічної та системної політики культурної дипломатії України.

Попри те, що Український інститут був створений розпорядженням Кабінету Міністрів України у червні 2017 року, першим повноцінним роком його діяльності став 2019 рік – після того, як був проведений конкурс на очільника Інституту, зібрана команда й ухвалені базові нормативні акти, які уможливили його діяльність. Фактично одразу після старту, у 2019 році команді Інституту вдалося реалізувати 84 проєкти у 12 країнах: Австрії, Великій Британії, Іспанії, Італії, Литві, Німеччині, Польщі, США, Україні, Франції, Чехії та Нідерландах.

Український інститут не єдиний гравець на полі культурної дипломатії: десятиріччями ця функція реалізовувалася і в Україні, і за кордоном, у державному і в громадському секторі зусиллями багатьох людей та організацій. Ця екосистема надзвичайно широка. Задача Українського інституту – не лише втілювати проєкти, але й виступати архітектором цієї екосистеми: систематизувати та стратегічно спрямувати зусилля різних акторів, витворювати й утілювати політики та стратегії.

У липні 2020 року Український інститут публічно презентував середньострокову стратегію – дороговказ, який вичерпно пояснює, як ця інституція працюватиме, чим вона є, а чим не є, які її далекосяжні амбіції і яким чином їх можна досягнути. Стратегія Українського інституту продовжує хорошу традицію публічного стратегування, яку в постмайданні роки започаткували інші нові державні інституції, не лише у культурі, а й в інших суміжних сферах.

Перш за все, для команди Інституту було важливо дослідити й визначити саме поняття культурної дипломатії. Як усвідомлене явище і практика, вона існує вже понад століття. У світі вже існує безліч підходів до розуміння та втілення культурної дипломатії, тож у стратегії потрібно було визначити й сформулювати, який саме буде найбільш ефективним і виправданим в українському контексті. Було проаналізовано близько 10 аналогічних інституцій, починаючи з найстаріших – Британської Ради, Ґете Інституту, закінчуючи молодими й дуже схожими на Український інститут моделями – наприклад, Литовського культурного інституту. Були також проаналізовані досить відмінні за функціями установи, наприклад, китайський Інститут Конфуція. За результатами всіх цих досліджень у Стратегію Українського інституту було запозичено те, що для України видається зараз найбільш релевантним.

До роботи над стратегією були також залучені представники державного та громадського секторів, які працюють в Україні чи за кордоном: це зробило процес стратегування більш експертним, відкритим та інклюзивним. Серія стратегічних сесій, публічних та внутрішніх консультацій, ознайомчих поїздок дозволили налагодити зворотний зв'язок з експертним середовищем в Україні та за кордоном і зібрати важливі міркування, що зробило документ вичерпним та інформативним. Стратегія дозволяє рухатися до далекосяжної мети, але й не обмежує щодо того, як до цієї мети рухатись, через які конкретно проєкти або активності. Це живий документ, який формується і щоденною практикою Інституту, й уроками, які команда щодня засвоює, і зворотним зв'язком від фахового середовища.

Важливо, що Стратегія Українського інституту не починала відлік із нуля. Напрацювання стратегії уже інтегровані в щоденну роботу, у програми, заплановані на 2020 рік. Навіть попри пандемію коронавірусу в усьому світі, команді Українського інституту вдається дотримуватися тих стратегічних імперативів, які були поставлені. У березні довелося скасувати 80% проєктів, запланованих ще наприкінці минулого року, практично за місяць розробити новий річний план і почати його впроваджувати. При цьому команда ні на крок не відступила від цілей, візії та місійних тверджень, закладених у стратегію; була лише змінена тактика того, яким чином ці цілі мають бути реалізовані. Це є свідченням того, що стратегія діє.

У Стратегії зафіксовано, що Український інститут працює на широку аудиторію за кордоном та в Україні, інформує і залучає її до співтворення. Зокрема, інститут існує завдяки українським платникам податків, тому важливо доносити до них інформацію про ту цінність, яка створюється за їхні кошти.

Значні зусилля докладаються, щоб будувати стосунки з фаховими аудиторіями за кордоном у сфері освіти, культури, науки. Зокрема, з цією метою Інститут співпрацює з українськими дипломатами за кордоном, а також із тими українцями за кордоном, у яких уже є досвід організації культурних подій для представлення України. Партнерами за замовчуванням вважаються ті українські інституції, які виробляють культурний продукт – наприклад, Український культурний фонд, Український інститут книги, Довженко-Центр, Держкіно. Разом із ними Український інститут може як створювати нові культурні продукти, так і представляти вже готові проєкти за кордоном.

Окремою важливою аудиторією є ЗМІ, лідери думок, а також партнери, які допомагають це знання поширювати, примножувати, і тим самим досягати більшого впливу. Саме тому партнерства є основою програмної, комунікаційної і дослідницької роботи Інституту. До кожного проєкту залучається принаймні одна українська чи закордонна інституція, у співпраці з якою він реалізовується. Тільки так, на думку авторів Стратегії, результати Інституту будуть сталими, і йому вдасться збільшити поле можливостей кожного з партнерів, досягаючи спільних цілей.

Тривалий час, з огляду на колоніальне й тоталітарне минуле, Україна була позбавлена суб'єктності. У Місії Українського інституту чітко зафіксовано, що Україна повинна перейти в позицію рівноправного партнера, який має що запропонувати й має чим зацікавити світ. Суб'єктна держава не може допускати ситуації, коли рішення чи розмови про Україну відбуваються без участі України. Україна – це не failed state, не постійний прохач, який стоїть у віктимній позиції щодо інших; ми маємо посилити власний голос, спроможність цей голос артикулювати до тих, кому важливо його почути. Але для початку нам самим необхідно цей голос набути й утвердитися в ньому. У цьому важливою, серед іншого, є й роль культурної дипломатії, тому місія Українського інституту звучить так: «Зміцнення міжнародної та внутрішньої суб'єктності України засобами культурної дипломатії». Саме виходячи з поняття суб'єктності, і формуються тематичні рамки, програмні напрями або конкретні проєкти.

Чи не найбільше запитань як у фаховому середовищі, так і серед широкого загалу, викликає географія діяльності Українського інституту. Звісно, вона має відповідати зовнішньополітичним пріоритетам держави та визначатися в синергії з Міністерством закордонних справ.

З першого року діяльності Інститут почав працювати у євроатлантичному напрямку. У середньостроковій стратегії були враховані країни, де зосереджені найважливіші для міжнародної співпраці культурні та освітні інституції.

Географія діяльності передбачає її поетапне розширення. Новими регіонами на найближчі роки будуть Азія та Близький Схід, також поступово долучатимуться інші країни Європи. У 2021 році новими країнами стануть Японія, Туреччина і Катар.

Можливість якісно втілювати стратегічні цілі у країнах пріоритетної географії прямо залежить від рівня фінансування Українського інституту та штатної чисельності, а також від наявності постійного представництва Інституту в певній країні. Відсутність філій не заважає Інституту здійснювати роботу за кордоном, однак філії допоможуть зробити його діяльність більш системною та впливовою. Відкрити філії Інститут зможе за умови трирічного фінансування і гарантії відповідного фінансування на найближчі роки, адже нерозважливо вкладатися у такий коштовний і тривалий процес, якщо філії й надалі не будуть забезпечені належним чином. Крім того, щоб усе запрацювало, потрібно змінити у зарегульованому державному секторі безліч речей, аби мати змогу наймати працівників за трудовими контрактами та здійснювати платежі за кордон. Для початку варто було б заснувати пілотне представництво, наприклад, у Польщі, де буде апробована модель роботи філій, і після набуття практичного досвіду його можна продовжити застосовувати в інших країнах.

На цьому етапі триває активна робота Інституту навіть без філій – ознайомчі поїздки, налагодження контактів, комунікація з максимально широким колом людей, які допоможуть запрограмувати та втілити діяльність за кордоном. Провадяться перемовини з низкою інституцій, посольствами інших країн в Україні, з людьми, які мають досвід реалізації проєктів культурної дипломатії або роботи в цих країнах, українцями за кордоном.

> *У Місії Українського інституту чітко зафіксовано, що Україна повинна перейти в позицію рівноправного партнера, який має що запропонувати й має чим зацікавити світ.*

Наступний крок після розробки Стратегії та її публічного обговорення – це підготовка аналітичних довідок про конкретні країни (country papers), які стисло й чітко дадуть відповіді на запитання, у якому контексті там треба працювати Україні, які особливості роботи в цій країні, яка активність закордонних українців за кордоном, які політичні, культурні й загальногуманітарні задачі культурна дипломатія може вирішити там для України. У цій роботі Інститут покладається на співпрацю з експертними аналітичними центрами, МЗС та дипломатами. Ці дані допоможуть якісно визначити задачі, інструменти й критерії оцінки ефективності діяльності Інституту в цих країнах.

Становлення нової установи з нуля, до того ж в обмеженнях пострадянської державної системи – справа тривала і передбачає поступове проходження послідовних етапів. Сильна і стала інституція, що працює в полі міжнародних практик, не може оминути такі важливі процеси як планування та оцінювання результатів своєї діяльності, що, власне, і відрізняє інституції «нового зразка», серед яких й Український інститут, від пострадянської бюрократичної логіки функціонування держустанов. Маючи чітке бачення цілей, розуміння шляхів їхнього досягнення та аналізуючи кожен свій крок, Український інститут рішуче долає виклики, – від подолання інертності системи до глобальних змін та пандемії, – та впевнено рухається вперед.

НАЙДУШЕВНІШИЙ
ЗАБІГ УКРАЇНИ

24–25
ЖОВТНЯ

dobro RUN

БІЖИ, РАДІЙ,
ТВОРИ ДОБРО ДЛЯ ДІТЕЙ

Реєструйся на **dobrorun.tabletochki.org**

ASTERS

Tabletochki

Brussels Ukraïna Review

DRAGON PROPAGANDA: HOW COMMUNIST CHINA INCREASES ITS INFLUENCE DURING A PANDEMIC

YOUNG UKRAINIANS ON TRADE WITH RUSSIA: IT IS A RIGGED MATCH

JO VANBELLE, HONORARY CONSUL OF UKRAINE IN BELGIUM: "I WANT TO OPEN UKRAINE UP TO THE WORLD"

A YEAR AFTER FREEING THE POLITICAL PRISONERS OF THE KREMLIN - INTERVIEW WITH OLEG SENTSOV AND AN ARTICLE BY ROMAN SUSHCHENKO

OCTOBER 2020

Brussels Ukraïna Review